

บทที่ 4

กลวิธีในการปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดี

จากการรวบรวมข้อมูลและจัดระเบียบข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมด มาวิเคราะห์ว่า ผู้ปฏิเสธใช้กลวิธีใดบ้างในการตอบปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีใน ภาษาไทย โดยในหัวข้อ 4.1 ผู้วิจัยจะเสนอกลวิธีการปฏิเสธที่พบทั้งหมดในแบบสอบถามพร้อม กับลักษณะของกลวิธีแต่ละกลวิธี และในหัวข้อ 4.2 จะเสนอข้อจำกัดในการปรากฏของกลวิธีต่างๆ ที่ พบ เนื่องจากผู้วิจัยพบว่าในการปฏิเสธมักจะมีการใช้กลวิธีต่างๆ ร่วมกันมากกว่า 1 กลวิธี หัวข้อ 4.3 จะเป็นการเสนอความถี่ในการปรากฏของแต่ละกลวิธี เพื่อที่จะทราบว่ามีการใช้กลวิธีเหล่านี้ มากน้อยเพียงใด และในหัวข้อ 4.4 และ 4.5 จะเป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ การเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธกับประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดี ซึ่งได้แก่ การให้ ข้อเสนอ การเชิญ และการให้คำแนะนำ และผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการเลือกใช้กลวิธี การปฏิเสธกับสถานภาพทางสังคมของคู่สนทนาตามลำดับ และในหัวข้อ 4.6 จะเป็นการนำเสนอ วิธีปฏิเสธโดยใช้กลวิธีการปฏิเสธต่างๆ

4.1 กลวิธีการตอบปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีที่พบในแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ข้อความย่อยในการตอบปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีทั้งหมด ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีในการตอบปฏิเสธของผู้พูดภาษาไทยที่พบในงานวิจัยนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือกลวิธีที่ใช้ในการปฏิเสธแบบตรง และกลวิธีที่ใช้ในการปฏิเสธแบบอ้อม โดยผู้วิจัย จะใช้เกณฑ์รูปภาษาในการจำแนกกลวิธีในการปฏิเสธ 2 ประเภทนี้ คือ กลวิธีที่มีการปรากฏของ คำบอกปฏิเสธ ซึ่งได้แก่ “ไม่” “อย่า” หรือ “ไม่ได้” ผู้วิจัยจะจัดให้กลวิธีนั้นเป็นกลวิธีที่ใช้ในการ ปฏิเสธแบบตรง และสำหรับกลวิธีที่ไม่มีการปรากฏของคำบอกปฏิเสธ ก็จะจัดเป็นกลวิธีที่ใช้ในการ ปฏิเสธแบบอ้อม

ในการปฏิเสธแต่ละประเภท จะปรากฏจำนวนกลวิธีการปฏิเสธในปริมาณที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลวิธีที่ใช้ในการปฏิเสธแบบตรงจะมีเพียง 2 กลวิธี แต่กลวิธีที่ใช้ในการปฏิเสธแบบอ้อม จะมีจำนวนกลวิธีมาก ดังต่อไปนี้

กลวิธีในการปฏิเสธแบบตรง

- ✓ 1. การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา
- ✓ 2. การปฏิเสธโดยบ่งความสามารถตอบสนอง

กลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม

- ✓ 1. การให้เหตุผล
- 2. การขอบคุณ
- ✓ 3. การปลอบไม่ให้ง่วง
- ✖ 4. การขอโทษ
- 5. การแสดงความลั้งเล
- 6. การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี
- 7. การแนะนำ
- 8. การแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธ
- 9. การขอความเห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธ
- 10. การชมเชย
- 11. การผลัดผ่อนการให้คำตอบ
- 12. การแสดงความเสียดายที่รับความปรารถนาดีไม่ได้
- 13. การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม
- 14. การบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ
- 15. การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม
- 16. การกล่าวติดตลก

ต่อไปจะเป็นรายละเอียดของกลวิธีการปฏิเสธต่างๆ ของการปฏิเสธทั้งสองประเภท

กลวิธีในการปฏิเสธแบบตรง

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า กลวิธีการปฏิเสธแบบตรงจะมีการใช้คำบอกปฏิเสธอย่างชัดเจนในการตอบปฏิเสธ เช่น “ไม่” หรือ “ไม่ได้” ซึ่งทำให้ผู้ถูกปฏิเสธสามารถเข้าใจได้ทันทีว่าอีกฝ่ายได้ตอบปฏิเสธ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามรูปภาพที่แตกต่างกันของคำบอกปฏิเสธทั้งสองนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถจำแนกกลวิธีการปฏิเสธแบบตรงนี้เป็น 2 กลวิธี ได้แก่

1. การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา

กลวิธีการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาจะมีลักษณะคือ มีการใช้คำบอกปฏิเสธตรงๆ เช่น “ไม่”, “อย่า” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ครูแนะนำให้ท่านไปเรียนพิเศษ)

(14) ไม่หะคะคุณครู หนูไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษ

(เพื่อนแนะนำให้ท่านสมัครงาน)

(15) ไม่ดีกว่า เราไม่ชอบงานแบบนี้

จากตัวอย่าง (14) และ (15) จะเห็นว่าผู้ปฏิเสธตอบปฏิเสธด้วยการใช้คำปฏิเสธ “ไม่” อย่างตรงไปตรงมาในข้อความย่อยข้อความแรก ข้อความย่อยทั้งสองนี้จึงถือว่าแสดงกลวิธีการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา และจะเห็นได้ว่ามีการแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธว่าทำไมจึงปฏิเสธร่วมอยู่ด้วย ในตัวอย่าง (14) และ (15) นั้นมีการแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นการแสดงความรู้สึกของผู้ปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาว่าไม่ชอบสิ่งที่ผู้ถูกปฏิเสธแนะนำ อย่างไรก็ตามใน (14) นั้น จะเห็นว่ามีการใช้คำเรียกขาน (term of address) “คุณครู” ไว้หลังการปฏิเสธ ซึ่งทำให้การความแรงของการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาดูอ่อนลงกว่า (15) ซึ่งไม่มีการแทรกคำเรียกขาน

นอกจากนี้แล้ว ยังปรากฏการใช้คำที่แสดงการปฏิเสธโดยตรงคำอื่นด้วย เช่น “อย่า” ซึ่งมักจะใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ปฏิเสธต้องการห้ามผู้ถูกปฏิเสธ เช่น ลูกน้องเสนอที่จะเลี้ยงข้าวหัวหน้า และหัวหน้าปฏิเสธว่า

(16) อย่าเลยคะ ไว้คราวหน้าแล้วกัน

การใช้คำว่า “อย่าเลยคะ” เป็นการแสดงถึงการห้ามไม่ให้ผู้ถูกปฏิเสธกระทำสิ่งที่ผู้ถูกปฏิเสธปรารถนาอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งในสถานการณ์นี้หมายถึงห้ามไม่ให้ลูกน้องเลี้ยงข้าวหัวหน้า ลักษณะการห้ามแบบนี้มักจะปรากฏเมื่อผู้ปฏิเสธมีสถานภาพสูงกว่าผู้ที่ถูกปฏิเสธ เพราะในสังคมไทย ผู้ที่อาวุโสกว่าหรือผู้ที่มีอำนาจมากกว่าจึงจะมีสิทธิ์ห้ามผู้น้อยได้ จากตัวอย่างเห็นได้ว่า มีการใช้กลวิธีการตอบโต้ที่มึลักษณะแสดงการผลัดเวลาร่วมอยู่ด้วยคือ “ไว้คราวหน้า” ซึ่งทำให้การห้ามอ่อนลง

2. การปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนอง

กลวิธีนี้เป็นกรการปฏิเสธโดยมิใช้คำปฏิเสธเช่นเดียวกัน คือมีการใช้คำว่า “ไม่” แต่แทนที่จะให้เหตุผล บอกทางเลือกอื่นหรือผลัดเวลา กลับใช้คำบอกปฏิเสธที่แสดงความไม่สามารถตอบสนอง

หรือไม่สามารถทำตามที่ถูกปฏิเสธปรารถนาได้ การที่ผู้ปฏิเสธใช้กลวิธีนี้ทำให้ผู้ถูกปฏิเสธเข้าใจว่า การที่ผู้ปฏิเสธต้องปฏิเสธนั้นไม่ใช่เพราะความปรารถนาของผู้ปฏิเสธ แต่เป็นเพราะไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธได้ ไม่ว่าจะเนื่องมาจากสาเหตุใด ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

(เจ้านายเชิญท่านไปร่วมงานวันเกิดที่บ้าน)

(17) ผมมีธุระจำเป็น ไม่สามารถไปได้

(18) ต้องขอโทษด้วยนะ ไปไม่ได้จริงๆ เพราะต้องไปต่างจังหวัด

จากตัวอย่างที่ (17) และ (18) การปฏิเสธความสามารถในการทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธนั้น ผู้ปฏิเสธมักจะมีการใช้วลีว่า “ไม่สามารถ.....ได้” หรือ “.....ไม่ได้” ในการปฏิเสธ เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่สามารถทำสิ่งที่ผู้ถูกปฏิเสธปรารถนาได้ และมักมีการเติม “จริงๆ” เพื่อแสดงการเน้นย้ำ เพื่อทำให้การปฏิเสธนั้นมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะเห็นได้ว่ามีการให้เหตุผลของการไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธประกอบด้วย

กลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม

กลวิธีการปฏิเสธที่ใช้ในการปฏิเสธแบบอ้อมนั้น ได้แก่ กลวิธีการปฏิเสธที่ไม่มีคำบอกปฏิเสธปรากฏ ผู้ที่ถูกปฏิเสธต้องตีความการปฏิเสธนั้นโดยใช้ความหมายของข้อความย่อยที่ไม่มีคำบอกปฏิเสธ จึงจะเข้าใจว่าผู้ปฏิเสธได้ตอบปฏิเสธตน ผู้วิจัยพบว่าผู้พูดภาษาไทยมีการใช้กลวิธีการปฏิเสธที่อยู่ในการปฏิเสธแบบอ้อมอย่างหลากหลาย ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละกลวิธีดังต่อไปนี้

1. การให้เหตุผล

กลวิธีการให้เหตุผลมีลักษณะดังนี้คือ ผู้ปฏิเสธมีเจตนาที่จะให้ข้อมูลหรือบอกสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกที่ทำให้ผู้ปฏิเสธตอบปฏิเสธ ซึ่งไม่ได้เป็นความต้องการหรือความรู้สึของผู้ปฏิเสธที่ต้องการปฏิเสธเอง กลวิธีนี้เป็นกลวิธีที่พบมากที่สุดในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิเสธอื่นทั้งหมดที่มีการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธมากที่สุด เช่นในงานวิจัยของบีบีและคัมมิง (Beebe and Cummings, 1985 อ้างใน Al-Shalawi, 1997) ซึ่งได้รวมการกล่าวแก้ตัว การให้เหตุผล และการอธิบายไว้ภายใต้กลวิธีเดียวกัน

กลวิธีการให้เหตุผลนี้จะมีเนื้อหาของเหตุผลต่างกันออกไปและสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลวิธีย่อยดังนี้

1.การให้เหตุผลที่อ้างถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันและอยู่เหนือการควบคุมของผู้ปฏิเส

กลวิธีย่อยนี้จะมีลักษณะสำคัญคือ ผู้ปฏิเสต้องปฏิเสเพราะมีความจำเป็นจากสถานการณ์ที่อยู่เหนือความสามารถในการควบคุมของผู้ปฏิเส ได้แก่ การแสดงว่าผู้ปฏิเสมีสิ่งอื่นที่จะต้องทำในเวลาเดียวกับสิ่งที่ผู้ถูกปฏิเสปรารถนาให้ผู้ปฏิเสทำ จึงทำให้ผู้ปฏิเสไม่สามารถตอบรับความปรารถนาได้นั้นได้ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องจริงหรือเป็นเรื่อง que ผู้ปฏิเสแต่งขึ้นมาเพื่อแสดงความสุภาพในการปฏิเส เพราะไม่ยอมปฏิเสตรงๆก็ได้ เช่น ในสถานการณ์ที่ลูกน้องปฏิเสเจ้านายที่ชวนไปร่วมงานวันเกิด มักจะใช้การให้เหตุผลว่า

(19) บังเอิญผมมีงานต้องทำเสาร์นี้ครับ ต้องขอโทษด้วยครับ

(20) เออ บังเอิญผมมีธุระวันนั้นพอดีเลยครับ ถ้าเคลียร์ได้ก่อนก็อยากจะไปแสดงความยินดีกับเจ้านายนะครับ

จากตัวอย่างเหตุผลใน (19) และ (20) นั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิเสไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสได้เพราะมีสิ่งอื่นต้องทำซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดมาก่อนหน้านี้แล้วและเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้ผู้ปฏิเสต้องปฏิเสผู้ถูกปฏิเส โดยมีการใช้คำว่า "มีธุระ" "มีงาน" นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า "บังเอิญ และ "พอดี" ในเหตุผลด้วย ซึ่งทำให้เหตุผลเหล่านี้ดูเป็นเรื่องบังเอิญซึ่งผู้ปฏิเสไม่ได้ตั้งใจจะนำมาเป็นเหตุผลในการปฏิเส โดยมีข้อสังเกตว่า ส่วนใหญ่ผู้ปฏิเสที่เป็นคนไทยมักต้องการทำให้เหตุผลที่ทำให้ต้องตอบปฏิเสเป็นเรื่องบังเอิญ จึงมีการใช้คำว่า "บังเอิญ" และ "พอดี" เสมอ

นอกเหนือไปจากการให้เหตุผลที่ไม่เจาะจงในรายละเอียดมากนัก ดังเช่นในตัวอย่าง (19) และ (20) แล้ว ยังพบการให้เหตุผลที่มีการให้รายละเอียดต่างๆมากขึ้น เช่น ในสถานการณ์ที่นักเรียนปฏิเสการที่ครูเสนอให้นั่งรถกลับบ้านด้วยกัน มีการให้เหตุผลที่เฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น เช่น

(21) ขอบคุณมากครับอาจารย์ พอดีผมจะแวะไปหาเพื่อนอีกทางหนึ่งครับ

(22) ไม่เป็นไรค่ะ กำลังรอเพื่อนๆอยู่ นัดกันไว้ว่าจะกลับพร้อมกัน ขอขอบคุณค่ะ

ในตัวอย่าง (21) จะเห็นว่าผู้ปฏิเสไม่ได้ให้เหตุผลเพียงแค่ว่ามีธุระเท่านั้น แต่ได้ให้รายละเอียดของเหตุผลมากขึ้น และได้ทำให้เหตุผลนี้เป็นเรื่องบังเอิญโดยการใช้คำว่า "พอดี" และในตัวอย่าง (22) จะเห็นว่านักเรียนได้ปฏิเสโดยให้รายละเอียดของเหตุผลมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดในเรื่องบุคคลคือ บอกว่ากำลังรอเพื่อนๆอยู่ และยังสามารถบอกเหตุผลที่ชัดเจนมากขึ้นถึงสาเหตุที่รอเพื่อน เพื่อที่จะทำให้ครูเข้าใจว่านักเรียนมีความจำเป็นที่ต้องปฏิเส ซึ่งถึงแม้เหตุผลใน

(22) จะไม่ได้แสดงว่าเป็นเรื่องบังเอิญ แต่ก็แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคู่ขนานกับช่วงเวลาที่ถูกปฏิเสธแสดงความปรารถนาของตน และเป็นการคาดการณ์ไว้ก่อนแล้ว จึงทำให้ผู้ปฏิเสธต้องตอบปฏิเสธเพราะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าถึงแม้ว่าเนื้อหาของเหตุผลที่ใช้ในการปฏิเสธทั้งสองแบบนี้สามารถจัดให้เป็นคนละกลวิธีย่อยได้ เช่นเดียวกับการวิเคราะห์ของงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิเสธ เช่น ลุย (1992) ซึ่งจะจัดให้ (19) และ (20) เป็นการให้เหตุผลแบบไม่เฉพาะเจาะจง ส่วนตัวอย่าง (21) และ (22) เป็นการให้เหตุผลแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ เวลาหรือบุคคลมากยิ่งขึ้น แต่สำหรับภาษาไทยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะเด่นของการให้เหตุผลในการปฏิเสธคือการแสดงเหตุผลที่เป็นเรื่องบังเอิญที่ผู้ปฏิเสธไม่ได้ตั้งใจจะนำมาเป็นเหตุผลในการปฏิเสธมาก่อน หรือแสดงว่าเป็นเรื่องที่น่าเป็นมาก ซึ่งทำให้เหตุผลนั้นอยู่นอกเหนือความสามารถในการควบคุมของผู้ปฏิเสธ ซึ่งผู้ถูกปฏิเสธอาจสามารถตีความได้จากการใช้รูปภาพบางอย่างเช่น "บังเอิญ" "พอดี" หรือ "จำเป็นมากๆ" "ด่วนมาก ๆ" ในเหตุผลเหล่านั้น ซึ่งน่าสนใจว่าการวิเคราะห์ว่าเป็นเหตุผลแบบเฉพาะเจาะจงหรือไม่เฉพาะเจาะจง ดังนั้นไม่ว่าเหตุผลส่วนใหญ่จะมีความเฉพาะเจาะจงหรือไม่ก็ตาม ก็มักแสดงว่าเหตุผลเหล่านั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ปฏิเสธ โดยมีรูปภาพต่างๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วเป็นลักษณะสำคัญของกรให้เหตุผลแบบนี้ เช่นเดียวกับกลวิธีอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว กลวิธีนี้สามารถปรากฏร่วมกับกลวิธีการปฏิเสธอื่นๆ ได้ทุกกลวิธี

2.การให้เหตุผลที่อ้างถึงบุคคลที่สาม

กลวิธีย่อยนี้มีลักษณะคือการให้เหตุผลไปกล่าวพาดพิงถึงหรืออ้างถึงบุคคลที่สาม เพื่อให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นว่ากรที่ผู้ปฏิเสธต้องปฏิเสธนั้น ไม่ได้มาจากความต้องการของตนเอง แต่เป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของผู้อื่น รวมทั้งกฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดต่างๆ ในสังคม ซึ่งสิ่งดังกล่าวมีความสำคัญหรือมีความจำเป็นมากกว่าการทำตามความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธ ดังนั้นผู้ปฏิเสธจึงเลือกที่จะตอบปฏิเสธความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้พูดภาษาไทยมักจะให้เหตุผลที่พาดพิงถึงสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ พี่น้อง คนรัก หรือแม้แต่การอ้างถึงบ้านของผู้ปฏิเสธเอง เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมแบบพึ่งพาซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ดังนั้นการให้เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกในครอบครัว จึงเป็นสิ่งที่ผู้ถูกปฏิเสธยอมรับการปฏิเสธได้ง่ายกว่า เพราะผู้ถูกปฏิเสธเองก็ตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัวเช่นกัน เช่น ในสถานการณ์ที่เพื่อนเสนอให้นอนค้างที่บ้านจะมีการให้เหตุผลดังตัวอย่างต่อไปนี้

(23) ไม่ได้หรรอก แม่ต้องว่าและไม่อยากให้แม่เป็นห่วง แท้ก็ก็มี ขอใจในความ
หวังดีนะ

(24) ไม่เป็นไรหรรอก ฉันจะกลับแท็กขึ้นนะ ไม่มีใครอยู่บ้านเลยเป็นห่วงนะ

ในตัวอย่างที่ (23) และ (24) ผู้ปฏิเสธได้ปฏิเสธโดยให้เหตุผลเกี่ยวกับแม่ และ บ้านของผู้ปฏิเสธ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความใกล้ชิดกับผู้ปฏิเสธมากกว่าผู้ถูกปฏิเสธ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสถานการณ์นี้การปฏิเสธโดยการอ้างถึงบุคคลอื่นที่มีความใกล้ชิดกับผู้ปฏิเสธมากกว่าผู้ถูกปฏิเสธอาจทำให้การปฏิเสธมีน้ำหนักมากขึ้น และไม่ทำให้ผู้ถูกปฏิเสธพยายามที่จะคาดคั้นที่จะให้ผู้ปฏิเสธรับข้อเสนอของตน บางครั้งเหตุผลแบบนี้ยังอาจพาดพิงถึงกฎเกณฑ์หรือข้อปฏิบัติทางสังคมก็ได้ เช่น ในสถานการณ์ที่ลูกน้องเสนอที่จะเลี้ยงข้าวหัวหน้า

(25) ไม่ได้ซี ลูกน้องจะมาเลี้ยงลูกพี่ได้ยังไง เดี๋ยวพี่เลี้ยงเอง ไม่เป็นไร เล็กน้อย

ในตัวอย่างที่ (25) ผู้ปฏิเสธได้ให้เหตุผลว่าทำไมต้องปฏิเสธ ซึ่งเป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับข้อปฏิบัติทางสังคมที่แสดงถึงความไม่เหมาะสมกับผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าจะเป็นผู้ออกเงินให้ผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า

3. การให้เหตุผลแบบแสดงความเกรงใจ

กลวิธีย่อยนี้เป็นการให้เหตุผลที่แสดงความเกรงใจของผู้ปฏิเสธในการที่จะตอบปฏิเสธความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธ โดยแสดงว่าถ้าผู้ปฏิเสธตอบรับความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธก็จะเป็นการสร้างความลำบากให้กับผู้ถูกปฏิเสธ ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าเหตุผลที่ผู้ปฏิเสธเลือกที่จะบอกกับผู้ถูกปฏิเสธคือ ไม่ต้องการรบกวนผู้ถูกปฏิเสธ จากลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่ากลวิธีย่อยนี้ก็เป็นเหตุผลที่เนื่องมาจากผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายนอกเช่นเดียวกับเหตุผลในข้ออื่นๆ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้สังคมไทยค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญกับความเกรงใจ ตามคำกล่าวที่ว่า “ความเกรงใจเป็นสมบัติของผู้ดี” แต่ก็ไม่ปรากฏการให้เหตุผลแบบนี้มากนักในการปฏิเสธ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเหตุผลในลักษณะนี้อาจเป็นเหตุผลที่ไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะใช้ตอบปฏิเสธสิ่งที่ผู้ปฏิเสธต้องการที่จะปฏิเสธจริงๆ ไม่ใช่ปฏิเสธตามมารยาท เพราะผู้ถูกปฏิเสธอาจจะยื่นกรานที่จะให้ผู้ปฏิเสธตอบรับความปรารถนาดีนั้น ดังนั้นผู้ปฏิเสธที่เป็นคนไทยจึงไม่นิยมใช้กลวิธีย่อยนี้ในการปฏิเสธ แต่กลับนิยมใช้เหตุผลแบบอื่น เพื่อทำให้การปฏิเสธมีความชัดเจนและมีน้ำหนักมากขึ้น ตัวอย่างของการให้เหตุผลแบบนี้ เช่น

(ครูเสนอให้ท่านนั่งรถกลับบ้านด้วยกัน)

(26) ขอบคุณครับ แต่ผมจะแวะไปบ้านเพื่อนก่อน เกรงจะลำบากอาจารย์

(27) ขอขอบคุณมากค่ะอาจารย์ บังเอิญหนูต้องแวะทำธุระที่อื่นอีก คงไม่รบกวน

อาจารย์คะ

ในตัวอย่าง (26) มีทั้งการให้เหตุผลแบบแสดงความเกรงใจ คือ “เกรงจะลำบากอาจารย์” และเหตุผลที่เป็นกลวิธีย่อยที่อ้างถึงสถานการณ์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ปฏิเสธ “แต่ผมจะแวะไปบ้านเพื่อนก่อน” รวมอยู่ในข้อความเดียวกัน ซึ่งจะทำให้การปฏิเสธมีน้ำหนัก ในขณะที่เดียวกันก็แสดงความสุภาพของผู้ปฏิเสธด้วยเช่นกัน ทำให้การปฏิเสธดูนุ่มนวลขึ้น ในทำนองเดียวกับตัวอย่าง(27) ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่ได้กล่าวตรงๆว่าเกรงใจ แต่ก็มีการบอกให้ผู้ถูกปฏิเสธทราบว่าการปฏิเสธเพราะไม่ต้องการรบกวนอาจารย์ ซึ่งเป็นการแสดงความเกรงใจอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การปฏิเสธโดยใช้กลวิธีนี้บางครั้งสามารถตีความได้ว่าเป็นการตอบกึ่งตอบรับ ความปรารถนาดีแบบอ้อมได้เช่นกัน กล่าวคือแทนที่ผู้พูดจะตอบรับความปรารถนาดีของผู้ฟังในทันที ผู้พูดก็อาจคิดว่าการตอบรับตรงๆ จะเป็นการแสดงว่าถึงความไม่มีมารยาทหรือความไม่เกรงใจ ซึ่ง Liao, 1994: 142) ก็ได้กล่าวถึงการให้เหตุผลแบบแสดงความเกรงใจไว้เช่นเดียวกัน โดยเรียกการให้เหตุผลแบบนี้ว่า External no, internal yes หรือการปฏิเสธตามมารยาท เลี้ยวเสนอว่าในการปฏิเสธการเชิญหรือการให้ข้อเสนอสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเสนอความช่วยเหลือ เงินทอง หรือสิ่งอื่นๆที่จะทำให้ผู้ถูกปฏิเสธต้องเสียประโยชน์สำหรับชาวจีนมักจะไม่นิยมที่จะตอบรับในทันที แต่มักเริ่มปฏิเสธด้วยการให้เหตุผลที่แสดงความเกรงใจ ไม่ต้องการรบกวนอีกฝ่าย และฝ่ายที่เป็นเจ้าภาพก็จะตระหนักดีที่จะยื่นกรานการแสดงความปรารถนาของตนอีกครั้ง เพื่อเป็นการแสดงความมีน้ำใจและความจริงใจ จากนั้นฝ่ายที่ได้รับการเชิญหรือการให้ข้อเสนอก็สามารถที่จะตอบรับได้ เพราะถ้าตอบรับในทันที เจ้าภาพจะรู้สึกที่ไม่เกรงใจหรือไม่สุภาพ

2. การขอบคุณ

ในการแสดงกลวิธีการขอบคุณนี้ ผู้ปฏิเสธมีเจตนาที่จะบอกให้ผู้ถูกปฏิเสธทราบถึงความรู้สึกซาบซึ้งในความปรารถนาดีที่ผู้ถูกปฏิเสธมีให้ โดยใช้รูปภาษาว่า “ขอบคุณ” หรือ “ขอบใจ” การใช้กลวิธีนี้ปรากฏในการปฏิเสธความปรารถนาดีทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการปฏิเสธการเชิญ การให้คำแนะนำและการให้ข้อเสนอ ยกเว้นในสถานการณ์ที่เพื่อนสนิทเชิญไปร่วมงานแต่งงานที่ไม่ปรากฏกลวิธีนี้เลย อาจเนื่องมาจากโดยธรรมชาติแล้ว การเชิญนั้นเป็นวัจนกรรมการขอร้อง ซึ่งผู้เชิญขอร้องให้ผู้ถูกเชิญไปในงานของตน ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่ผู้ถูกเชิญจะต้องขอบคุณผู้เชิญ เช่นเดียวกับที่ ธนพรพร (2542) และ Panpothong (1999) ได้ศึกษากลวิธีการปฏิเสธการขอร้องของนักศึกษาไทย ก็ไม่ปรากฏการใช้กลวิธีการขอบคุณแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามการที่ปรากฏการใช้กลวิธีการขอบคุณในการปฏิเสธการเชิญในสถานการณ์ โดยทั่วไปนั้น น่าจะเป็นเพราะผู้ปฏิเสธรู้สึกซาบซึ้งใจที่ผู้ถูกปฏิเสธให้เกียรติหรือนึกถึงจึงแสดงการขอบคุณ และอาจเป็นไปได้ว่าการที่ไม่ปรากฏการขอบคุณในสถานการณ์การเชิญไปงานแต่งงาน ระหว่างเพื่อนสนิทนั้นเป็นเรื่องธรรมดาเพราะผู้ที่กำลังจะแต่งงานก็มักจะบอกกล่าวและเชิญเพื่อนสนิทของตนไปร่วมงาน ไม่เช่นนั้นอาจเกิดความเข้าใจผิดกันได้ ผู้ปฏิเสธจึงอาจไม่รู้สึกซาบซึ้งใจเป็นพิเศษจนถึงกับแสดงการขอบคุณในสถานการณ์แบบนี้ เพราะไม่ได้เป็นการคำนึงถึงเป็นพิเศษ ต่างจากการได้รับเชิญจากผู้ที่ไม่สนิทหรือมีสถานภาพทางสังคมที่ต่างกัน ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ถูกเชิญรู้สึกซาบซึ้งใจและมักกล่าวคำขอบคุณเมื่อได้รับเชิญ

ผลการวิเคราะห์การใช้กลวิธีการขอบคุณในงานวิจัยนี้ ยังพบว่าการบอกปฏิเสธลักษณะนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับของชาวญี่ปุ่น แต่ในภาษาญี่ปุ่น มักจะวางคำขอบคุณไว้ที่ตำแหน่งแรก หรือตำแหน่งที่ 2 ของข้อความ ซึ่งตรงข้ามกับชาวอเมริกันที่มักจะวางกลวิธีนี้ในตำแหน่งสุดท้ายของข้อความ (Beebe et al., 1990) ในข้อมูลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่ตำแหน่งของการแสดงความขอบคุณจะปรากฏต้นประโยค เช่น

(เพื่อนแนะนำให้ท่านไปสมัครงาน)

(28) ขอใจนะ แต่ฉันว่าน่าจะลองไปบริษัทอื่นดูก่อน เผื่อจะมีอะไรดีกว่านี้ก็ได้

(เพื่อนเสนอให้ท่านนอนค้างที่บ้าน)

(29) ไม่เป็นไร ขอบคุณมาก พอดีพุงนี้มึนงานแต่เช้า

จากตัวอย่างทั้งสอง ผู้ปฏิเสธได้แสดงการขอบคุณในลำดับแรก และลำดับที่สองของข้อความการปฏิเสธ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิเสธภาษาไทยก็มีการใช้กลวิธีการขอบคุณในตำแหน่งสุดท้ายของข้อความด้วยเช่นกัน แต่จะปรากฏค่อนข้างน้อย เช่น

(ลูกศิษย์เชิญท่านไปร่วมรับประทานอาหารเย็น)

(30) อาจารย์ค่อนข้างยุ่ง สงสัยจะไปไม่ได้ ขอให้สนุกแล้วกัน ขอใจที่ชวนนะ

ในเรื่องของความแตกต่างของลำดับการปรากฏนี้ ผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นเพราะสังคมไทย และสังคมญี่ปุ่นนั้นจะคำนึงถึงอัตราการคุกคามหน้าผู้ถูกปฏิเสธมากกว่า ดังนั้นในการตอบปฏิเสธ ผู้แสดงความปรารถนาดี จึงมักแสดงความขอบคุณเป็นอันดับแรก เพื่อให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้สึกถึงความซาบซึ้งใจของผู้ปฏิเสธและเข้าใจว่าผู้ปฏิเสธไม่ได้มีเจตนาที่จะคุกคามหน้าของผู้ปฏิเสธแต่อย่างใด ซึ่งเป็นการสร้างความกลมเกลียวและความสัมพันธ์อันดีในสังคม จากนั้นจึงปฏิเสธด้วยกลวิธีการปฏิเสธต่างๆ แต่ในสังคมอเมริกันนั้น อาจจะทำให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ความชัดเจน ความตรงไปตรงมามากกว่าการคำนึงถึงหน้าของผู้ถูกปฏิเสธ ดังนั้นเมื่อต้องการตอบปฏิเสธ ชาวอเมริกัน

จึงนิยมที่จะปฏิเสธก่อนเพื่อให้ผู้ถูกปฏิเสธเข้าใจตั้งแต่แรก อย่างไรก็ตามก็ไม่ลืมที่จะขอบคุณผู้ถูกปฏิเสธที่มีความปรารถนาดีให้กับตน ซึ่งเป็นการแสดงความซาบซึ้งใจจากการได้รับน้ำใจจากผู้ถูกปฏิเสธ แต่ถึงกระนั้นการแสดงการขอบคุณของชาวอเมริกันก็มักจะไม่มีเพิ่มเติมส่วนขยายเช่น "มาก ๆ" หรือ "จริงๆ" เพื่อเพิ่มความหนักแน่นในการขอบคุณ ต่างจากผู้ปฏิเสธภาษาไทยที่นิยมเพิ่มเติมส่วนขยายเหล่านี้ในการขอบคุณเพื่อเพิ่มน้ำหนักในการขอบคุณให้มากขึ้น (ธนพรพรช, 2542) กลวิธีการขอบคุณนี้จากข้อมูลจะใช้ร่วมกับกลวิธีการปฏิเสธอื่นๆ ได้ทุกกลวิธี

3. การปลอบไม่ให้กังวล

กลวิธีนี้มีลักษณะคือ เป็นข้อความย่อที่มีความหมายเกี่ยวกับการบอกให้ผู้ถูกปฏิเสธทราบเป็นนัยว่าผู้ถูกปฏิเสธไม่ควรหรือไม่จำเป็นต้องรู้สึกกังวลเกี่ยวกับผู้ปฏิเสธมากจนถึงกับต้องแสดงความปรารถนาดีต่างๆ เช่น การให้ข้อเสนอ หรือการให้คำแนะนำ เพราะการที่ผู้ถูกปฏิเสธต้องแสดงความปรารถนาดีนั้น ดูเหมือนเป็นการรบกวนหรือการสร้างปัญหายุ่งยากให้กับผู้ถูกปฏิเสธเอง ซึ่งผู้ปฏิเสธไม่ต้องการให้เป็นเช่นนั้น ดังนั้นการตอบปฏิเสธด้วยการใช้กลวิธีนี้จะทำให้ผู้ที่ถูกปฏิเสธรู้สึกไม่เป็นกังวล โดยแสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิเสธสามารถช่วยเหลือตนเองได้

การปลอบไม่ให้กังวลในการตอบปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยนั้น ผู้ปฏิเสธภาษาไทยมักนิยมกล่าวว่า "ไม่เป็นไร" ซึ่งการปลอบไม่ให้กังวลโดยการใช้อุปมาว่า "ไม่เป็นไร" นี้ ต่างจากการปฏิเสธแบบตรงที่มีการใช้คำบอกปฏิเสธว่า "ไม่" อย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากผู้ปฏิเสธมีเจตนาที่แตกต่างกันในการใช้กลวิธีทั้งสองนี้ ส่วนใหญ่การใช้กลวิธีนี้มักปรากฏในวัจนกรรมการให้ข้อเสนอ ดังตัวอย่างเช่น

(ครูเสนอให้ท่านนั่งรถกลับบ้านพร้อมกัน)

(31) ไม่เป็นไรครับ พอดีผมจะต้องไปที่อื่นก่อนครับ

(เพื่อนเสนอให้ท่านนอนค้างที่บ้าน)

(32) ไม่เป็นไร เดี๋ยวกลับแท็กซี่ก็ได้ เพราะพรุ่งนี้จะต้องไปธุระแต่เช้า

ในตัวอย่างที่ (31) ผู้ปฏิเสธได้ปฏิเสธที่จะรับข้อเสนอของผู้ถูกปฏิเสธ โดยใช้คำว่าไม่เป็นไร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ปฏิเสธไม่ได้ต้องการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา แต่ผู้ปฏิเสธได้ตอบปฏิเสธแบบอ้อม โดยใช้กลวิธีการปลอบไม่ให้กังวล พร้อมกันนี้ได้มีการให้เหตุผลตามมาด้วย เพื่อเป็นการยืนยันว่าไม่ต้องการสิ่งที่ได้รับการเสนอจริงๆ เช่นเดียวกับ (32) ซึ่งมีการใช้คำว่า "ไม่เป็นไร" ร่วมกับการบอกทางเลือกอื่นของตนและการให้เหตุผล เพื่อที่แสดงให้เห็นให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นว่ามีความจำเป็นทำให้ไม่สามารถรับความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธได้

คำว่า "ไม่เป็นไร" นี้ อาจมีการวิเคราะห์ว่าเป็นวลีที่เริ่มต้นปริศนาคถา (discourse) ก็ได้ แต่ในงานวิจัยนี้ซึ่งมีการใช้คำนี้ในการตอบปฏิเสธสูงมาก ผู้วิจัยจึงคิดว่าเป็นการใช้ภาษาที่มีความหมายชัดเจนมากกว่า คือเป็นการปลอบไม่ให้ผู้ถูกปฏิเสธเป็นกังวล

การใช้วลีวิธีนี้ยังปรากฏในการใช้ถ้อยคำอื่นๆที่มีลักษณะที่แสดงว่าผู้ปฏิเสธต้องการทำให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้สึกสบายใจ และไม่เป็นกังวลในเรื่องที่ผู้ถูกปฏิเสธปรารถนาให้ผู้ปฏิเสธทำตามอีกต่อไป ดังมีตัวอย่าง คือ

(ลูกน้องเสนอที่จะเลี้ยงข้าวเจ้านาย)

(33) ไม่เป็นไร ไม่ต้องเกรงใจ ชอบใจมาก แต่เขาเป็นว่าเมื่อนี้ผมเลี้ยงเองแล้วกัน

ในตัวอย่าง (33) ผู้ปฏิเสธซึ่งในที่นี้คือ เจ้านาย กำลังปฏิเสธลูกน้องของตน โดยใช้ถ้อยคำที่ว่า ไม่ต้องเกรงใจ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้ถูกปฏิเสธไม่จำเป็นต้องเกรงใจจนทำให้ต้องเสนอตัวเลี้ยงข้าวผู้ปฏิเสธ เพื่อที่จะทำให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้สึกสบายใจ เช่นเดียวกับตัวอย่างต่อไปนี้

(เพื่อนเสนอให้ท่านนอนค้างที่บ้าน)

(34) ขอขอบคุณมาก แต่ไม่เป็นไรหรอก เรายกกลับแท็กซี่ได้ พอดีมีงาน ค้างอยู่ที่บ้าน นิดหน่อย ไม่ต้องห่วงจ้ะ

ในตัวอย่างนี้ ผู้ปฏิเสธก็ได้ใช้กลวิธีการปลอบไม่ให้เป็นกังวลในลักษณะเดียวกับตัวอย่างอื่นๆ คือบอกให้ผู้ถูกปฏิเสธสบายใจ ไม่ต้องเป็นกังวลกับผู้ปฏิเสธ โดยมีการใช้วลีวิธีนี้ร่วมกับการบอกเหตุผลเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในการปฏิเสธมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบการใช้วลีอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นว่าไม่เป็นปัญหาอีกเช่น "เล็กน้อย" "แค่นี้เอง" ในการปฏิเสธ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ลูกน้องเสนอที่จะเลี้ยงข้าวท่าน)

(35) ไม่เป็นไร แค่นี้เอง

จากตัวอย่างต่างๆที่ปรากฏข้างต้น จะเห็นว่าผู้ปฏิเสธมีการใช้กลวิธีการปลอบไม่ให้เป็นกังวลในลักษณะที่นุ่มนวล ไม่เด็ดขาด แต่กลวิธีนี้ก็ยังสามารถปรากฏในระดับที่แรงขึ้นในรูปของการพูดเชิงตัดบทได้อีกด้วย เช่น

(36) ขอขอบคุณอาจารย์มากค่ะ แต่พอดีหนูต้องทำธุระให้แม่ก่อนนะคะ

เชิญอาจารย์เลยคะ

(37) ขอขอบคุณค่ะ แต่พอดีหนูจะแวะซื้อของใช้ส่วนตัวก่อนนะคะ เชิญอาจารย์

เลย์ค๊ะ

จากตัวอย่าง (36) และ (37) ผู้ปฏิเสธต้องการคลายความกังวลของผู้ถูกปฏิเสธ โดยการใช้ถ้อยคำที่คล้ายกับการตัดบท เพื่อแสดงให้เห็นให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเป็นกังวลกับตน เพราะผู้ปฏิเสธมีสิ่งอื่นที่ต้องทำ โดยไม่ต้องการที่จะทำให้ผู้ถูกปฏิเสธเสียเวลา และไม่ต้องการให้มีการแสดงความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธอีกครั้ง ซึ่งในข้อมูลที่พบจากแบบสอบถาม พบว่ามักมีการใช้คำว่า “เชิญเลย” ดังเช่นที่ปรากฏในทั้งสองตัวอย่างข้างต้นว่า เชิญอาจารย์เลย์ค๊ะ

4. การขอโทษ

กลวิธีการขอโทษนี้ สามารถสังเกตได้จากการปรากฏของรูปภาษาต่างๆ เช่น “ขอโทษ” “โทษ” หรือ “ขอประทานโทษ” ในข้อความย่อย ซึ่งการใช้กลวิธีนี้ ผู้ปฏิเสธมีเจตนาที่บอกให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้ว่าตนยอมรับผิดที่ไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธได้ และการที่ผู้ปฏิเสธแสดงการขอโทษนี้ก็เพื่อเป็นการรักษาหน้าของผู้ปฏิเสธเองและเป็นการปกป้องหน้าของผู้ถูกปฏิเสธ โดยแสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิเสธเห็นความสำคัญของผู้ถูกปฏิเสธและไม่มีเจตนาจะคุกคามหน้าของผู้ถูกปฏิเสธไปพร้อมกัน กลวิธีการขอโทษนี้ผู้ปฏิเสธภาษาไทยไม่ได้ใช้ในตำแหน่งที่แน่นอน ซึ่งต่างจากผู้ปฏิเสธภาษาญี่ปุ่นที่มักจะใช้กลวิธีนี้ในตำแหน่งที่หนึ่งและต่างจากผู้ปฏิเสธภาษาอังกฤษแบบอเมริกันที่มักจะใช้กลวิธีนี้ในตำแหน่งที่ 2 โดยปรากฏหลังข้อความแสดงการขอบคุณ หรือความคิดเห็นเชิงบวก (Beebe et al., 1990) ตัวอย่างของการขอโทษในงานวิจัยนี้ คือ

(เจ้านายเชิญท่านไปงานวันเกิดที่บ้าน)

(38) ผมต้องขอโทษจริงๆครับ ผมไปไม่ได้จริงๆ มีธุระสำคัญมาก

(เพื่อนสนิทเชิญท่านไปร่วมงานแต่งงาน)

(39) เสียดยังเลย เราต้องไปต่างจังหวัดพอดี ไร่เรามาดูดีไองานแต่งงานที่หลัง

แล้วกัน ขอโทษด้วยนะ

จากตัวอย่าง (38) และ (39) จะเห็นได้ว่าการขอโทษนั้นมักจะเกิดร่วมกับการให้เหตุผล ทำให้ผู้ปฏิเสธไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธได้ ซึ่งจะทำให้การปฏิเสธดูน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และบ่อยครั้งที่พบว่าผู้ปฏิเสธมีการใช้คำบางคำหรือวลีบางวลีร่วมกับการขอโทษ เช่น คำว่า “ต้อง” และ “จริงๆ” เช่นใน (38) ซึ่งลักษณะดังกล่าวอาจตีความได้ว่าผู้ปฏิเสธมีความตั้งใจจริงที่จะขอโทษผู้ถูกปฏิเสธ มากกว่าการกล่าวคำว่า “ขอโทษ” เพียงอย่างเดียว (ทัศนีย์, 2541)

5. การแสดงความล้มเหลว

กลวิธีนี้มีลักษณะคือผู้ปฏิเสธมีการแสดงความล้มเหลวที่ต้องปฏิเสธ โดยอาจเกิดจากความล้มเหลวที่ท่านจะสามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธได้หรือไม่ ซึ่งการใช้กลวิธีนี้เนื่องจากผู้ปฏิเสธไม่ต้องการที่จะปฏิเสธความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธโดยสิ้นเชิง โดยส่วนใหญ่ กลวิธีนี้มักจะปรากฏอยู่ในรูปของการใช้คำที่แสดงความล้มเหลวต่างๆ เช่น “คง” “สงสัย” หรือ “เกรงว่า” ดังตัวอย่างเช่น

(เจ้านายเชิญท่านไปงานเลี้ยงวันเกิดที่บ้าน)

(40) ขอโทษนะคะ เกรงว่าจะไปไม่ได้ พอดีมีธุระวันนั้น

(เพื่อนเสนอให้ท่านนอนค้างที่บ้าน)

(41) คงไม่ได้หรอก ไม่มีใครอยู่เดี่ยวขโมยขึ้น ห่วงบ้านนะ

การแสดงความล้มเหลวในตัวอย่างทั้งสองนี้ก็เพื่อทำให้การปฏิเสธดูอ่อนลง ไม่ได้แสดงการปฏิเสธที่เด็ดขาด ถึงแม้ว่าผู้ปฏิเสธจะรู้ว่าไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธได้ก็ตาม ซึ่งเป็นการถนอมน้ำใจผู้ถูกปฏิเสธ

การแสดงความล้มเหลวในการปฏิเสธ ยังอาจปรากฏในรูปของการใช้กลวิธีการกล่าวซ้ำหรือการถามซ้ำบางส่วนของข้อความที่ผู้ถูกปฏิเสธได้กล่าวออกมา และการถามซ้ำ ซึ่งลักษณะแบบนี้เป็นการแสดงความประหลาดใจและความไม่แน่ใจเช่นกัน ไม่ได้เป็นคำถามจริงๆ จากที่ผู้ปฏิเสธต้องการคำตอบจากผู้ถูกปฏิเสธอีกครั้ง เป็นเพียงแค่การชะลอที่จะตอบปฏิเสธในทันทีโดยการแสดงความประหลาดใจ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นการแสดงความล้มเหลว ดังตัวอย่างเช่น

(เจ้านายเชิญท่านไปงานวันเกิดที่บ้าน)

(42) วันเสาร์นี้หรือคะ แหม เสียดายจังเลยคะ หนูไปไม่ได้จริงๆ ต้องไปธุระที่ต่างจังหวัดกับทางบ้านนะคะ ขอโทษนะคะ

(เพื่อนแนะนำให้ท่านสมัครงาน)

(43) จริงหรือ เป็นงานที่น่าลองไปทำดูเหมือนกันนะ แต่ว่าเราคงต้องไปปรึกษายายดูก่อนว่า ยายจะให้ทำงานประเภทนี้หรือเปล่า

จะเห็นได้ว่าคำถามที่ปรากฏในตัวอย่างทั้งสองนั้น เป็นการแสดงความประหลาดใจและความไม่แน่ใจ ไม่ได้เป็นคำถามที่ต้องการคำตอบจริงๆ เพราะมีการตามด้วยกลวิธีตอบปฏิเสธกลวิธีอื่น ดังนั้นคำถามทั้งสองนี้จึงถือเป็นการแสดงความล้มเหลวที่จะต้องตอบปฏิเสธ โดยในตัวอย่างทั้งสองนี้เมื่อมีการแสดงความล้มเหลวแล้วก็มี การแสดงความปรารถนาที่จะทำตามตามมาเพื่อเป็นการแสดงให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นว่าผู้ปฏิเสธไม่ต้องการที่จะปฏิเสธ

นอกจากนี้การแสดงความล้มเหลวโดยการใช้อุปมาภาษาต่างๆข้างต้นแล้ว ผู้ปฏิเสธยังสามารถแสดงความล้มเหลวในการที่จะตอบปฏิเสธโดยไม่ต้องเป็นถ้อยคำก็ได้ เช่น

(เจ้านายเชิญท่านไปร่วมงานเลี้ยงวันเกิดที่บ้าน)

(44) เอ๋อ ดิฉันต้องขอประทานโทษนะคะ คือพอดีในวันเสาร์นี้ ดิฉันมีธุระสำคัญมากนะคะ

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่ามีการแสดงความล้มเหลวโดยการเกริ่นว่า “เอ๋อ” ก่อนที่จะเริ่มปฏิเสธโดยการขอโทษ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ปฏิเสธไม่ต้องการที่จะตอบปฏิเสธในทันทีแต่แสดงอาการล้มเหลวที่ต้องตอบปฏิเสธ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดให้ลักษณะแบบนี้เป็นการแสดงความล้มเหลวเช่นกัน

6. การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี

การใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธ ผู้ปฏิเสธมักมีการใช้อุปมาภาษาต่างๆเพื่อแสดงความยินดีและอวยพร เช่น “ ขอแสดงความยินดี” “ยินดีด้วย” “ขออวยพร” เป็นต้น ซึ่งมีความหมายว่าผู้ปฏิเสธมีความรู้สึกยินดีและปรารถนาดีให้เกิดขึ้นกับผู้ถูกปฏิเสธ โดยในงานวิจัยนี้จะปรากฏกลวิธีนี้กับการปฏิเสธการเชิญเท่านั้น โดยมีตัวอย่างดังนี้

(เพื่อนสนิทเชิญท่านไปงานแต่งงาน)

(45) ขอให้มีความสุขก็แล้วกัน เราติดธุระต่างจังหวัดสำคัญมากไม่สามารถไปร่วมงานด้วยได้ ต้องขอโทษจริงๆ

(ลูกศิษย์เชิญท่านไปร่วมรับประทานอาหาร)

(46) ขอบใจมากนะ วันนี้อาจารย์มีงานเยอะมาก แต่ขอแสดงความยินดีด้วยนะที่กำลังจะจบกันแล้ว

กลวิธีการอวยพรนี้ส่วนใหญ่จะเกิดเฉพาะในโอกาสการเชิญไปร่วมงานที่สำคัญต่างๆ เช่น ในงานวิจัยนี้ สถานการณ์การเชิญทั้งสามสถานการณ์จะเป็นการเชิญเนื่องในโอกาสสำคัญที่จะไม่เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก คือการเชิญไปงานแต่งงาน การเชิญไปทานอาหารเย็นเนื่องโอกาสเรียนสำเร็จ และการเชิญไปงานเลี้ยงวันเกิด การอวยพรนี้จะก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีขึ้นเพราะเป็นการแสดงว่าผู้ปฏิเสธเห็นความสำคัญของผู้ถูกปฏิเสธและให้ความสำคัญกับโอกาสพิเศษของผู้ถูกปฏิเสธด้วยเช่นกัน ทำให้ผู้ถูกปฏิเสธอาจจะไม่รู้สึกรำคาญหรือเข้าใจผู้ปฏิเสธผิดก็ได้

7. การแนะนำ

กลวิธีการปฏิเสธกลวิธีนี้จะแสดงโดยข้อความย่อที่มีความหมายเป็นการแนะนำทางเลือกอื่นให้กับผู้ถูกปฏิเสธได้กระทำแทนการที่ผู้ปฏิเสธจะเป็นฝ่ายทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งในงานวิจัยนี้พบการใช้กลวิธีนี้ค่อนข้างน้อย การที่ปรากฏกลวิธีนี้น้อยอาจเนื่องมาจากว่า การแนะนำทางเลือกอื่นให้กับผู้ถูกปฏิเสธ อาจจะเป็นการทำให้ผู้ถูกปฏิเสธเสียหน้าด้วยก็ได้ เพราะเป็นการแสดงถึงความไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นหรือความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธโดยนัย โดยแนะนำให้ผู้ถูกปฏิเสธทำสิ่งอื่นแทนซึ่งเป็นการแสดงว่าความคิดเห็นของตนดีกว่าผู้ถูกปฏิเสธ ตัวอย่างของการใช้กลวิธีการแนะนำในการปฏิเสธมีดังต่อไปนี้

(เพื่อนแนะนำให้ท่านสมัครงาน)

(47) เราไม่ค่อยถนัดงานด้านนี้ ลองไปบอกคนอื่นดูซิ

(48) เหมอ เออ ชอบใจนะที่อุตสาห์มาบอก แต่เราว่าเธอคุณคล่องแคล่ว น่าจะเหมาะสมกว่านะ

ตัวอย่างทั้งสองนี้เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เดียวกันคือการปฏิเสธเพื่อนที่แนะนำให้ลองสมัครงาน โดยแนะนำให้ผู้ถูกปฏิเสธทำสิ่งอื่นแทน คือ ใน (47) ผู้ปฏิเสธได้ใช้กลวิธีการให้เหตุผลในการปฏิเสธก่อน แล้วจึงตามด้วยการแนะนำให้ผู้ถูกปฏิเสธลองไปบอกเรื่องนี้กับผู้อื่นและ ใน (48) ผู้ปฏิเสธได้ตอบปฏิเสธด้วยการขอบคุณผู้ถูกปฏิเสธที่แนะนำ แล้วจึงตามด้วยการแนะนำว่าผู้ถูกปฏิเสธควรไปสมัครแทนเนื่องจากดูเหมาะสมกว่าผู้ปฏิเสธ เป็นที่น่าสังเกตว่า กลวิธีการแนะนำจะไม่ปรากฏเมื่อผู้ปฏิเสธในสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธ เพราะอาจเป็นการไม่สุภาพและอาจทำให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้สึกเสียหน้ามากขึ้นก็เป็นได้ที่ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่ามาแนะนำตนเอง

8. การแสดงความต้องการหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้ปฏิเสธ

กลวิธีการปฏิเสธในลักษณะนี้จะมีลักษณะคือ เป็นการแสดงความต้องการหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้ปฏิเสธที่จะไม่ทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ ไม่ได้เนื่องมาจากความจำเป็นอื่นใด ซึ่งแสดงว่าความจริงแล้วผู้ปฏิเสธสามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธได้ถ้าต้องการทำจริงๆ เพียงแต่ไม่ต้องการทำ ซึ่งมักจะปรากฏในรูปของประโยคปฏิเสธต่างๆ ที่มีคำว่า "ไม่ชอบ" หรือ "ไม่อยาก" เป็นต้น หรืออาจมีการใช้คำเพื่อแสดงความรู้สึกส่วนตัว เช่น "คิดว่า" หรือ "เห็นว่า" โดยจะมีสรรพนามบุรุษที่ 1 ซึ่งใช้แทนตัวผู้ปฏิเสธ เป็นประธานของประโยคเสมอ ตัวอย่างของการปฏิเสธในลักษณะนี้ เช่น ในสถานการณ์ที่นักเรียนปฏิเสธครูที่แนะนำให้เรียนพิเศษ

(49) ครูครับ ผมไม่อยากจะเรียนภาษาอังกฤษเลยครับ ผมไม่เรียนได้ไหมครับ

(50) ไม่ละเคาะคุณครู หนูไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษ

ในตัวอย่าง (49) และ (50) ซึ่งนักเรียนได้บอกปฏิเสธโดยตรงกับคุณครูว่าไม่ต้องการเรียนพิเศษเพราะไม่ชอบภาษาอังกฤษ ซึ่งการแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธในลักษณะนี้อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือความรู้สึกไม่ดีระหว่างผู้ปฏิเสธและผู้ถูกปฏิเสธได้ เพราะโดยพื้นฐานของสังคมไทยนั้นจะให้ความสนใจกับผลประโยชน์หรือความคิดเห็นของผู้อื่นมากกว่าความสนใจความคิดเห็นหรือความต้องการของตนเอง ดังนั้นการที่ผู้ปฏิเสธแสดงความต้องการที่อาจจะไม่ตรงกับความปรารถนาดีของผู้อื่น อาจจะทำให้ผู้ถูกปฏิเสธมองว่าไม่สนใจในความปรารถนาดีของผู้อื่นก็เป็นได้ ดังนั้นผู้พูดภาษาไทยจึงนิยมใช้เหตุผลที่อ้างถึงสถานการณ์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ปฏิเสธมากกว่าการแสดงความต้องการของตน เพื่อที่ผู้ถูกปฏิเสธจะได้เข้าใจว่าผู้ปฏิเสธไม่ได้ปฏิเสธเพราะความต้องการของตนเองเป็นสำคัญ แต่เป็นเพราะเหตุผลที่จำเป็นอย่างอื่นทำให้ต้องปฏิเสธ

9. การขอความเห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธ

กลวิธีนี้มีลักษณะสำคัญคือ เป็นข้อความย่อยที่มีความหมายแสดงว่าผู้ปฏิเสธขออภัยให้ผู้ถูกปฏิเสธเข้าใจตน และไม่รู้สึกโกรธ หรือไม่พอใจที่ตนปฏิเสธ การใช้กลวิธีนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิเสธให้ความสำคัญกับผู้ถูกปฏิเสธ และต้องการรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้ถูกปฏิเสธไว้ต่อไป ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

(เพื่อนสนิทเชิญไปงานแต่งงาน)

(51) ขอโทษมากๆเลย เราติดธุระด่วนมาก แล้วเราจะโทรมาอวยพระนะ

อย่าโกรธเลย

(52) ต้องขอโทษด้วยนะ ไปไม่ได้จริง ๆ เพราะต้องไปต่างจังหวัด คงไม่โกรธกันนะ

จากตัวอย่าง (51) และ (52) จะเห็นว่า ผู้ปฏิเสธมีการเลือกใช้ถ้อยคำที่แสดงให้เห็นว่าคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ถูกปฏิเสธเมื่อได้รับการตอบปฏิเสธ และกลวิธีนี้ก็สมารถจะลดโอกาสที่ผู้ถูกปฏิเสธจะรู้สึกโกรธหรือไม่เข้าใจผู้ปฏิเสธเมื่อถูกปฏิเสธได้

10. การชมเชย

การชมเชยก็จัดเป็นกลวิธีการปฏิเสธกลวิธีหนึ่งด้วยเช่นกัน โดยมีลักษณะคือข้อความย่อยนั้นมีความหมายแสดงถึงความรู้สึกชื่นชมคุณสมบัติบางประการของผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งในการใช้กลวิธีนี้อาจทำให้ผู้ถูกปฏิเสธเกิดความรู้สึกที่ดี ถึงแม้จะถูกปฏิเสธและอาจทำให้ไม่โกรธผู้ปฏิเสธ ดังมีตัวอย่างสถานการณ์ที่มีการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธ เช่นในสถานการณ์ที่ลูกน้องแนะนำให้เจ้านาย

รับสมัครพนักงานเพิ่ม โดยกล่าวว่า “ผมว่าท่านน่าจะรับพนักงานเพิ่มสักคนนะครับ จะได้ลดภาระงานของท่านลงบ้าง” ในข้อมูลพบว่าการตอบปฏิเสธว่า

(ลูกน้องแนะนำให้ท่านรับสมัครพนักงานเพิ่ม)

(53) ผมคิดว่าตอนนี้เป็นเวลาที่เราสามัคคีกันมาก ผมเหนื่อยกายแต่ก็สบายใจจริงๆ

จากตัวอย่าง (53) เจ้านายได้ปฏิเสธคำแนะนำของลูกน้อง โดยการแสดงการชื่นชมว่าลูกน้องมีความสามัคคีกันดีแล้ว และรู้สึกพอใจมาก จึงเลือกที่จะไม่ทำตามคำแนะนำของลูกน้อง การแสดงความชื่นชมอย่างนี้ อาจทำให้ลูกน้องเกิดความพอใจ และไม่รู้สึกรำคาญแต่อย่างใดที่ถูกปฏิเสธคำแนะนำ

ตัวอย่างของการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธการเชิญไปงานแต่งงาน มีดังต่อไปนี้

(เพื่อนสนิทเชิญท่านไปร่วมงานแต่งงาน)

(54) ต้องขอโทษจริงๆ นะ ช่วงนี้เราต้องไปต่างจังหวัด แต่เธอก็สวยที่สุดอยู่ในทุกๆวัน ขอให้มีความสุขมากๆ นะ

(55) ฉันรู้ว่าเธอสวยทุกวันอยู่แล้ว ต้องขอโทษมากๆเลย พอดีฉันต้องไปต่างจังหวัดวันนั้น ยังไงถ้างานเสร็จเร็ว ฉันจะรีบกลับมาให้ทันงานเลี้ยงนะจ๊ะ

ในตัวอย่าง (54) และ (55) ซึ่งเป็นการปฏิเสธการเชิญไปงานแต่งงานของเพื่อนสนิท จะเห็นว่าการชมเชยผู้ถูกปฏิเสธว่า แต่เธอก็สวยที่สุดในทุกๆวันอยู่แล้ว ซึ่งอาจเป็นการชมเชยผู้ถูกปฏิเสธเพื่อให้เกิดบรรยากาศอันดี และอาจจะช่วยลดโอกาสที่เพื่อนจะรู้สึกไม่พอใจกับการที่ผู้ปฏิเสธปฏิเสธผู้ถูกปฏิเสธก็เป็นได้

อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการปฏิเสธลักษณะนี้ในสถานการณ์นี้ อาจเนื่องมาจากคำพูดที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามของงานวิจัยที่ว่า “... มาดูวันที่เพื่อนสวยที่สุดในชีวิต” จึงทำให้เกิดการพูดชมเชยในลักษณะนี้

11. การผลัดผ่อนการให้คำตอบ

กลวิธีการผลัดผ่อนการให้คำตอบมีลักษณะคือ ผู้ปฏิเสธไม่ได้แสดงทั้งการตอบรับหรือแสดงการปฏิเสธ แต่หลีกเลี่ยงที่จะให้คำตอบในขณะนั้น โดยการผลัดเวลา หรือการขอเวลาในการพิจารณาการแสดงความปรารถนาดี โดยมักปรากฏการใช้กลวิธีนี้ด้วยการใช้คำว่า “ขอคิดดูก่อน” หรือ “ขอพิจารณา” ซึ่งเป็นการตอบที่ไม่ผูกมัดตัวผู้ปฏิเสธ ดังมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

(ลูกน้องแนะนำให้ท่านรับสมัครพนักงานเพิ่ม)

(56) ผมเห็นด้วยกับคุณนะ แต่อย่างไรขอผมพิจารณาอีกสักกระยะแล้วกันนะ

(เพื่อนแนะนำให้ท่านสมัครงาน)

(57) ขอขอบคุณครับที่แนะนำ แต่ผมขอคิดดูก่อน

จากตัวอย่าง (56) และ (57) จะเห็นว่า ผู้ปฏิเสธแสดงการปฏิเสธโดยไม่ได้ตอบรับหรือตอบปฏิเสธโดยตรงแต่อย่างใด แต่ใช้วิธีการผลัดเวลาเพื่อพิจารณาว่าจะตอบรับหรือตอบปฏิเสธในภายหลัง ซึ่งกลวิธีนี้สอดคล้องกับที่อัล-ชาลาวี (Al-Shalawi, 1997) และ ลุย (Lyuh, 1992) เรียกกลวิธีนี้ว่า การผลัดเวลา และได้จัดให้กลวิธีนี้เป็นกลวิธีย่อยในกลวิธีการหลีกเลี่ยงตอบปฏิเสธ

ลักษณะของกลวิธีย่อยนี้อาจจะมีความแตกต่างกันไปแต่ละวัฒนธรรม ดังที่เคยก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศ อันเนื่องมาจากการเข้าใจผิดในการใช้กลวิธีย่อยนี้ในการปฏิเสธ ดังที่ทาฮาฮาชิและคณะ (Takahashi et al, 1986 อ้างใน เลี้ยว 1994) ได้ยกตัวอย่างว่า ในปี 1974 ประธานาธิบดีนิกสันได้ถามนายซาโตะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นว่า เขาจะตกลงกวดขันในเรื่องการส่งออกสิ่งทอไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาหรือไม่ นายซาโตะตอบว่า “ผมจะจัดการเรื่องนี้เอง” ซึ่งคำตอบนี้เป็นการขอเวลาในการจัดทำเอง ซึ่งดูแล้วเป็นการแสดงการตอบรับสำหรับวัฒนธรรมอื่น ทำให้ประธานาธิบดีนิกสันเข้าใจว่านายซาโตะตอบรับ แต่สำหรับชาวญี่ปุ่นแล้วกลวิธีแบบนี้ถือว่าเป็นการปฏิเสธอย่างสุภาพของนักการเมืองในญี่ปุ่นซึ่งเป็นการผลัดเวลาที่จะไม่ทำตามความต้องการของผู้ถูกปฏิเสธในทันที และก็ไม่ได้ระบุเวลาที่แน่นอนในการทำตาม ดังนั้นคำตอบนี้จึงไม่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมการตอบรับหรือการสัญญา ซึ่งในเวลาต่อมาประธานาธิบดีนิกสันก็รู้สึกโกรธเพราะทางญี่ปุ่นไม่ทำอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้เลย

12. การแสดงความเสียายที่รับความปรารถนาดีไม่ได้

กลวิธีนี้มีลักษณะคือ การที่ผู้ปฏิเสธแสดงความเสียายที่จะต้องตอบปฏิเสธหรือเป็นการบอกเป็นนัยว่าผู้ปฏิเสธไม่ได้ต้องการปฏิเสธแม้แต่น้อย โดยมักแสดงด้วยคำว่า “เสียาย” หรือการใช้คำอุทาน “ว้า” เป็นต้น เพื่อให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นว่าผู้ปฏิเสธไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะต้องปฏิเสธผู้ถูกปฏิเสธและรู้สึกเสียายที่จะต้องตอบปฏิเสธ จึงใช้คำอุทานเพื่อแสดงความกระอักกระอ่วนหรือความตกใจที่ต้องปฏิเสธ เช่น

(เพื่อนแนะนำให้ท่านไปสมัครงาน)

(58) ว้า เสียายจัง ตอนนี่คงทำไม่ได้แล้วเพราะต้องคอยไปรับหลานที่โรงเรียน
ขอบใจมากที่ดูให้นะ

(ลูกศิษย์เชิญท่านไปไปร่วมรับประทานอาหารเย็น)

(59) โธมัส ทำไมต้องเป็นแบบนี้ เย็นนี้มีนัดกับครอบครัวจะไปเลี้ยงฉลองวันเกิดกัน

จากตัวอย่าง (58) และ (59) การที่ผู้ปฏิเสธเริ่มปฏิเสธโดยการอุทธานด้วยคำว่า “ว่า” และ “โธมัส” นั้นเป็นการแสดงให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นว่าผู้ปฏิเสธไม่คาดคิดมาก่อน และไม่ต้องการที่จะปฏิเสธผู้ถูกปฏิเสธเลย อีกทั้งยังมีการกล่าวแสดงความเสียดายที่ไม่สามารถไปร่วมงานได้ ซึ่งทำให้การปฏิเสธมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

13. การบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ

กลวิธีการบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ จะดูได้จากข้อความย่อยที่มีความหมายแสดงการกระทำที่ผู้ปฏิเสธเลือกจะทำแทนการทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ เช่น

(ลูกศิษย์เชิญท่านไปร่วมรับประทานอาหารเย็น)

(60) ครูมีธุระ คงไปไม่ได้ แต่จะส่งใจไปแทนแล้วกัน

(ลูกน้องเสนอที่จะเลี้ยงข้าวท่าน)

(61) ไม่เป็นไร เถียวผมเลี้ยงตนเอง

ในตัวอย่างที่(60) ครูได้ปฏิเสธนักเรียนโดยให้เหตุผลที่ทำให้ไม่สามารถไปได้ และได้บอกทางเลือกของตนด้วยว่าถึงไม่ได้ไปก็จะส่งใจไปร่วมงานด้วย ซึ่งเป็นการแสดงความสนใจต่อผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งอาจทำให้นักเรียนเกิดความพอใจเมื่อได้ฟัง เช่นเดียวกับใน (61)ที่เจ้านายปฏิเสธลูกน้องไม่ให้ลูกน้องเลี้ยงข้าว นั้น ก็มีการบอกถึงทางเลือกของผู้ปฏิเสธคือเลือกที่จะเป็นผู้เลี้ยงเอง

บ่อยครั้งที่กลวิธีนี้จะปรากฏร่วมกับการให้เหตุผลเพื่อทำให้การปฏิเสธมีน้ำหนักมากขึ้น เช่น

(ครูแนะนำให้ท่านเรียนพิเศษ)

(62) เถียวผมจะขยันอ่านเอง เพราะผมไม่มีเงินเรียนพิเศษครับ

ในตัวอย่าง (62) จะเห็นว่าผู้ปฏิเสธไม่ได้บอกแค่เหตุผลที่ทำให้ไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ แต่ยังสามารถบอกทางเลือกที่ผู้ปฏิเสธคิดว่าเหมาะสมที่จะทำแทนสิ่งที่ผู้ถูกปฏิเสธปรารถนา

สำหรับการใช้กลวิธีการเสนอทางเลือกอื่นในสถานการณ์ที่ครูแนะนำให้ท่านเรียนพิเศษ ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีนี้ค่อนข้างมาก สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ของลุย (Lyuh, 1992) ที่พบว่าชาวเกาหลีก็มักนิยมใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธสถานการณ์ที่คล้ายกับสถานการณ์นี้คือการปฏิเสธคำแนะนำของครู โดยมีตัวอย่างทางเลือกต่างๆที่ปรากฏในสถานการณ์ที่ครูแนะนำให้เรียนพิเศษในงานวิจัยนี้ เช่น

(63) ใช่ค่ะ ครูพูดเหมือนกับคุณพ่อคุณแม่หนูเลยค่ะ แต่หนูอยากตั้งใจเรียนในชั้น

ให้ดี ดีกว่าค่ะ

(64) หนูก็อยากไปเรียนค่ะ แต่หนูต้องทำงานพิเศษด้วยช่วงนี้ ถึงอย่างไรหนูก็จะซื้อหนังสือมาอ่าน และฝึกทำแบบฝึกหัดเพิ่มเติมนะคะ

นอกจากนี้ บางครั้งในสถานการณ์เดียวกันนี้ ยังพบกลวิธีการบอกทางเลือกของผู้ปฏิเสธในรูปของประโยคคำถามว่าจะเป็นไปได้ไหม ถ้านักเรียนจะขอเลือกทางเลือกอื่น ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการขออนุญาตเลือกทางเลือกอื่น เช่น

(65) ครูครับ ผมไม่อยากเรียนภาษาอังกฤษเลยครับ ผมไม่เรียนได้ไหมครับ

(66) หนูไม่ค่อยชอบเลยคะ ขอลองอ่านเองก่อนได้ไหมคะ ถ้าไม่ดีขึ้น หนูสัญญาว่าจะไปเรียนคะ

การบอกทางเลือกของผู้ปฏิเสธในรูปของประโยคคำถามนี้ จะทำให้การปฏิเสธดูอ่อนลง เพราะไม่ได้เป็นการบังคับว่าผู้ถูกปฏิเสธจะต้องยอมรับทางเลือกของผู้ปฏิเสธ แต่เป็นการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ผู้ถูกปฏิเสธว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้

14. การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม

กลวิธีนี้มีลักษณะคือ การที่ผู้ปฏิเสธแสดงความปรารถนาที่จะทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ ในการใช้กลวิธีนี้จะทำให้ผู้ถูกปฏิเสธเข้าใจว่าความจริงแล้ว ผู้ปฏิเสธต้องการจะทำตามความปรารถนานั้น ซึ่งจะทำให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้สึกดีกับผู้ปฏิเสธมากขึ้น ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

(เจ้านายเชิญท่านไปร่วมงานวันเกิดที่บ้าน)

(67) ผมต้องการไปร่วมงานเป็นอย่างยิ่งครับ ขอขอบคุณที่เชิญ แต่ผมมีธุระสำคัญมากที่นัดไว้แล้ว แต่ถ้าธุระเสร็จเร็วผมไม่พลาดแน่นอน

(เพื่อนแนะนำให้ท่านไปสมัครงาน)

(68) น่าสนใจเนอะ แต่คงไม่หะ เพราะตอนนี้งานประจำก็หนักมากคงไม่ไหว ถ้าทำสองอย่าง

15. การตอบแบบกึ่งตอบรับ

กลวิธีการตอบแบบกึ่งตอบรับในการตอบปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยนั้น มีลักษณะคือผู้ปฏิเสธมีการตอบรับว่าจะทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ แต่ที่ผู้วิจัยจัดให้กลวิธีนี้เป็นหนึ่งในกลวิธีปฏิเสธ เนื่องจากผู้ปฏิเสธไม่ได้ตอบรับว่าจะทำตามความปรารถนาดี

ของผู้ถูกปฏิเสธอย่างสมบูรณ์ ตามที่ผู้ถูกปฏิเสธต้องการ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือตั้งเงื่อนไขบางอย่างในการตอบรับ กลวิธีนี้สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 กลวิธีย่อย ได้แก่

1. การตอบรับอย่างมีเงื่อนไข

กลวิธีนี้มีลักษณะคือ แสดงการตอบรับว่าจะทำสิ่งที่ผู้ถูกปฏิเสธปรารถนา แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่ผู้ปฏิเสธตั้งขึ้นเท่านั้น ซึ่งเป็นเสมือนการให้คำมั่นสัญญาว่าจะปฏิบัติตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ ลักษณะเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการให้ความหวังกับผู้ถูกปฏิเสธเพราะผู้ปฏิเสธได้แสดงความพยายามที่จะปฏิบัติตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธอย่างที่สุด ไม่ได้เป็นการปฏิเสธความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธโดยสิ้นเชิง ตามปกติกลวิธีนี้มักจะอยู่ในรูปประโยคเงื่อนไขที่ขึ้นต้นด้วย “ถ้า” หรือ “หาก” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ลูกศิษย์เชิญท่านไปร่วมรับประทานอาหารเย็น)

(69) ตอนนี้ครูกำลังยุ่ง เอาเป็นถ้าครูเสร็จธุระแล้ว ครูจะแวะไปนะ

(ลูกน้องแนะนำให้ท่านรับสมัครพนักงานเพิ่ม)

(70) ตอนนี้บริษัทของเราต้องประหยัดค่าใช้จ่ายทุกอย่าง ขอให้คุณอดทนเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ หากในอนาคต บริษัทของเราเพิ่มงบประมาณทางผมจะรับพนักงานเพิ่มทันที

ในตัวอย่างที่ (70) จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเจ้านายตอบรับที่จะทำตามความปรารถนาของลูกน้อง เมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่ว่า “หากในอนาคต บริษัทของเราเพิ่มงบประมาณทางผมจะรับพนักงานเพิ่มทันที”

2. การตอบรับที่จะทำตามในอนาคต

การใช้กลวิธีย่อยนี้เป็นการตอบแบบกึ่งตอบรับ ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ปฏิเสธตอบรับที่จะทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ แต่ไม่ใช่ในเวลาของผู้ถูกปฏิเสธปรารถนา แต่ผู้ปฏิเสธจะทำตามความปรารถนานั้นในเวลาอื่นแทน ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ได้กำหนดเวลาที่แน่นอน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ลูกน้องเสนอที่จะเลี้ยงข้าวท่าน)

(71) ขอบใจนะ แต่ไว้โอกาสหน้าแล้วกัน

จากตัวอย่างที่ (71) จะเห็นว่าผู้ปฏิเสธได้ตอบรับว่าจะทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ แต่ไม่ใช่ตามเวลาที่ผู้ถูกปฏิเสธต้องการ แต่ขอผลัดไปทำในอนาคต โดยไม่ได้ระบุเวลาอย่างชัดเจน

นอกจากจะพบการใช้กลวิธียอมนี้นี้ในรูปของประโยคบอกเล่าแล้ว ยังพบในรูปของการถามด้วยเช่น

(ลูกศิษย์เชิญท่านไปร่วมรับประทานอาหารเย็น)

(72) ขอบใจมากนะ แต่วันนี้อาจารย์มีงานด่วน ขอเลื่อนเป็นวันอื่นได้ไหม

ในบางครั้งผู้ปฏิเสธก็อาจจะตอบรับแบบผลัดผ่อนโดยมีการระบุเวลาที่แน่นอนลงไป เช่น

(เพื่อนสนิทเชิญท่านไปงานแต่งงาน)

(73) เราเสียใจจริงๆ เราอยากไปมากเลยแต่เรายกเลิกธุระที่ต้องไปต่างจังหวัดไม่ได้จริงๆ ยังไงไว้วันเกิดปีนี้หน้าแล้วกัน

อย่างไรก็ตามการขอผลัดผ่อนเวลาที่ระบุเวลานั้นปรากฏน้อยมากในข้อมูล ซึ่งอาจเป็นเพราะเป็นการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างไม่มีข้อมูลในเรื่องเวลาที่แน่นอนในการที่จะนำมาขอเปลี่ยนแปลงเวลาในการทำตาม และอาจเป็นเพราะว่าผู้ปฏิเสธไม่แน่ใจว่าตนจะสามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธได้เมื่อไร จึงไม่ต้องการที่จะระบุเวลาที่แน่ชัดลงไป เพราะอาจเป็นการทำให้ผู้ถูกปฏิเสธเข้าใจว่าผู้ปฏิเสธกำลังสัญญากับผู้ถูกปฏิเสธก็เป็นได้ ซึ่งคล้ายกับที่ลีช (Leech, 1983 อ้างใน Liao, 1994) บอกว่า สำหรับผู้ปฏิเสธภาษาอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าของภาษานั้น คำพูดที่ว่า "I'll pay back tomorrow." จะถือว่าเป็นการสัญญา ถ้าพูดโดยผู้ที่ได้ยืมเงินไปจากผู้อื่น โดยผู้ที่พูดประโยคนี้นี้จะตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับที่ว่าจะต้องพยายามนำเงินมาคืนตามสัญญาให้ได้

นอกจากนี้ผู้ปฏิเสธยังอาจตอบรับแบบกึ่งตอบรับ โดยแสดงความพยายามที่จะทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธด้วย เช่น

(เพื่อนสนิทเชิญท่านไปร่วมงานแต่งงาน)

(74) เราต้องไปต่างจังหวัดช่วงนั้นพอดี แต่เราจะรีบกลับมาให้ทันงานเธอนะ

(75) ตายหละ เราต้องไปทำงานที่ต่างจังหวัดพอดีเลย แต่เอาเป็นว่าเราจะพยายามกลับมาให้ทันงานแล้วกันนะ

จากตัวอย่าง (74) และ (75) จะเห็นได้ว่าผู้ปฏิเสธได้ใช้กลวิธีการตอบกึ่งตอบรับแบบกึ่งตอบรับว่าผู้ปฏิเสธจะพยายามที่สุดในการที่จะทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ ถึงแม้ตนอาจจะไม่

สามารถทำตามความปรารถนานั้นได้ก็ตาม ซึ่งเปรียบเสมือนการให้ความหวังผู้ถูกปฏิเสธ ทำให้การปฏิเสธแบบนี้ดูอ่อนลง และไม่เป็นการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง เพื่อในกรณีที่ผู้ปฏิเสธสามารถทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธได้ และถึงแม้ว่าผู้ปฏิเสธจะไม่สามารถทำตามได้ แต่ผู้ถูกปฏิเสธก็จะเข้าใจว่าผู้ปฏิเสธได้พยายามทำดีที่สุดแล้ว

16. การกล่าวติดตลก

กลวิธีนี้เป็นกลวิธีที่ใช้ปฏิเสธได้เช่นเดียวกับกลวิธีอื่น ๆ ถึงแม้ว่าจะไม่ปรากฏคำบอกปฏิเสธ การใช้กลวิธีนี้ แต่ละครึ่งจะมีเนื้อหาและวิธีการที่ทำให้ตลกแตกต่างกันออกไป ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ที่ผู้ปฏิเสธและผู้ถูกปฏิเสธมีอยู่ร่วมกัน การใช้กลวิธีนี้จะทำให้บรรยากาศสนุกสนานเป็นกันเองในขณะเดียวกันก็เป็นการปฏิเสธความปรารถนาของผู้ฟังไปพร้อม ๆ กัน ตัวอย่างของการใช้กลวิธีการกล่าวติดตลกมีดังต่อไปนี้

(ลูกน้องแนะนำให้เจ้านายรับพนักงานเพิ่ม)

(76) พวกคุณก็ขยันขันแข็งกันขนาดนี้ รับเข้ามาเขาจะมึนงานทำหรือ

(ลูกน้องเสนอที่จะเลี้ยงข้าวท่าน)

(77) ไว้คราวหน้าได้ไหม วันนี้ฉันคันไม้คันมืออยากจ่ายเงินยังงี้ไม่รู้

ในตัวอย่าง (76) ผู้ปฏิเสธใช้กลวิธีการกล่าวติดตลกแต่เพียงกลวิธีเดียวโดยไม่ได้ไม่ได้ตอบปฏิเสธตรงๆ ส่วนใน (77) มีการใช้กลวิธีนี้ร่วมกับการตอบกึ่งตอบรับแบบผลัดผ่อน และจากการใช้กลวิธีนี้ในทั้งสองตัวอย่าง เป็นการแสดงว่าผู้ปฏิเสธให้ความสนิทสนมกับผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ถูกปฏิเสธไม่รู้สึกรู้สีกว่าถูกคุกคามหน้า จึงไม่ทำให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้สึกไม่ดีกับผู้ปฏิเสธแต่อย่างใด

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์กลวิธีการตอบปฏิเสธที่ได้จากแบบสอบถามและพบว่าผู้พูดภาษาไทยมีการใช้กลวิธีการปฏิเสธทั้งสิ้น 18 กลวิธีนั้น กลวิธีเหล่านี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ กลวิธีในการปฏิเสธแบบตรง 2 กลวิธี และกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม ซึ่งมีปริมาณกลวิธีในการปฏิเสธ 16 กลวิธี และเนื่องจากผู้ปฏิเสธที่เป็นคนไทยมีการใช้กลวิธีหลายกลวิธีในการปฏิเสธ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่ากลวิธีเหล่านี้มีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกันอย่างไร ดังที่ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปในหัวข้อ 4.2

4.2 ข้อจำกัดในการปรากฏของกลวิธีต่างๆในการปฏิเสธ

จากการวิเคราะห์ในหัวข้อ 4.1 จะเห็นได้ว่ามีกลวิธีการปฏิเสธเป็นจำนวนมากที่สามารถใช้ตอบปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดี ผู้วิจัยจึงคิดว่าควรมีการศึกษาการปรากฏของกลวิธี

ทั้งหมดด้วยเพื่อที่จะดูว่ากลวิธีแต่ละกลวิธีจะมีข้อจำกัดในปรากฏการณ์หรือจำเป็นต้องเกิดร่วมกันเสมอหรือไม่ เนื่องจากผู้วิจัยพบว่าจากข้อความการปฏิเสธทั้งหมด 438 ข้อความที่ได้หลังจากการจัดระเบียบข้อมูลดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 มีเพียง 16 ข้อความเท่านั้นที่มีการตอบปฏิเสธโดยใช้กลวิธีการปฏิเสธเพียงกลวิธีเดียว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าลักษณะสำคัญของการตอบปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยคือการใช้กลวิธีต่างๆร่วมกัน โดยในข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนั้นสามารถพบการปรากฏร่วมกันของกลวิธีต่างๆ ได้ตั้งแต่ 2 กลวิธีจนกระทั่งถึง 6 กลวิธี เช่น

(ลูกศิษย์เชิญท่านไปร่วมรับประทานอาหารเย็น)

(78) ขอบคุณมากค่ะ แต่ครูต้องขอโทษด้วยนะคะ เย็นนี้ครูไปทานอาหารกับพวกหนูไม่ได้จริงๆ พอดีเย็นนี้ครูมีประชุมสำคัญมาก น่าเสียดายจริงๆ ยิ่งไงครูก็ต้องขอบคุณ และขอโทษด้วยนะคะ

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าข้อความนี้สามารถแบ่งออกเป็น 7 ข้อความย่อย ซึ่งแสดงกลวิธีรวม 5 กลวิธี ได้แก่

[การขอบคุณ] [การขอโทษ] [การปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนอง] [การให้เหตุผล] [การแสดงความเสียดายที่รับความปรารถนาดีไม่ได้] [การขอบคุณ] [การขอโทษ]

จะเห็นได้ว่าการปรากฏกลวิธีการขอโทษและกลวิธีการขอบคุณซ้ำกันถึงกลวิธีละ 2 ครั้ง ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของการปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย เพราะนอกจากจากจะนิยมการใช้กลวิธีต่างๆร่วมกันแล้ว บางครั้งผู้ปฏิเสธยังมีการใช้กลวิธีซ้ำๆกันในการปฏิเสธแต่ละครั้งอีกด้วย เช่นในตัวอย่าง (78) มีการใช้กลวิธีการขอโทษซ้ำกันถึง 2 ครั้งในหนึ่งข้อความ เพื่อเป็นการเพิ่มน้ำหนักให้การปฏิเสธและเพื่อเป็นการแสดงความจริงใจต่อผู้ถูกปฏิเสธ หรือเพื่อแสดงว่าผู้ปฏิเสธคำนึงถึงหน้าของผู้ถูกปฏิเสธเป็นอย่างมาก

ถึงแม้ผู้วิจัยจะพบว่า กลวิธีต่างๆเหล่านี้จะสามารถปรากฏร่วมกันได้โดยไม่มีกฎเกณฑ์หรือลำดับในการเกิดที่แน่นอน แต่กลวิธีการปฏิเสธบางกลวิธีก็มักจะปรากฏร่วมกับบางกลวิธีอยู่เป็นประจำ บางกลวิธีก็สามารถปรากฏเดี่ยวๆได้ แต่บางกลวิธีก็ต้องปรากฏร่วมกับกลวิธีอื่นอยู่เสมอจึงจะหมายถึงการตอบปฏิเสธ ดังนั้น เพื่อที่จะเห็นรูปแบบการปรากฏร่วมกันของกลวิธีต่างๆเหล่านี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะแบ่งกลุ่มกลวิธีการปฏิเสธทั้ง 18 กลวิธีออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มที่สามารถปรากฏเดี่ยวได้ ซึ่งหมายถึงในข้อมูล สามารถเกิดกลวิธีเหล่านี้ตามลำพัง โดยไม่มีการใช้กลวิธีอื่นร่วม เช่นในตัวอย่าง (56) และ (76) อีกกลุ่มคือกลุ่มที่ไม่สามารถปรากฏเดี่ยวได้ต้องปรากฏร่วมกับกลวิธีในกลุ่มแรกเสมอ ดังที่จะแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 การแบ่งกลุ่มกลวิธีการปฏิเสธที่สามารถปรากฏเดี่ยวและไม่สามารถปรากฏเดี่ยว

ได้

การแบ่งกลุ่มกลวิธีการปฏิเสธตามเกณฑ์ความสามารถในการปรากฏเดี่ยว	
<p>กลุ่มที่ 1: กลวิธีที่ปรากฏเดี่ยวได้</p> <p><u>การปฏิเสธแบบตรง</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา 2. การปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนอง <p><u>การปฏิเสธแบบอ้อม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การให้เหตุผล 2. การปลอบไม่ให้กังวล 3. การแสดงความลังเล 4. การแนะนำ 5. การแสดงความต้องการและความรู้สึกของผู้ปฏิเสธ 6. การชมเชย 7. การผลัดการให้คำตอบ 8. การบอกทางเลือกของผู้ปฏิเสธ 9. การกล่าวติดตลก 10. การตอบกึ่งตอบรับ 	<p>กลุ่มที่ 2: กลวิธีที่ไม่สามารถปรากฏเดี่ยว</p> <p><u>การปฏิเสธแบบอ้อม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การขอบคุณ 2. การขอโทษ 3. การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี 4. การขอความเห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธ 5. การแสดงความเสียดายที่รับความปรารถนาดีไม่ได้ 6. การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่ามีกลวิธีการปฏิเสธเป็นจำนวนมากที่สามารถปรากฏเดี่ยวได้ แต่ก็ไม่เป็นที่นิยมสำหรับผู้พูดภาษาไทยที่จะใช้กลวิธีนี้เพียงกลวิธีเดียวในการตอบปฏิเสธ แต่มักใช้กลวิธีต่างๆ ร่วมกันเสมอ ส่วนในกลวิธีในกลุ่มที่ 2 ซึ่งไม่สามารถปรากฏเดี่ยวได้นั้น จะเห็นได้ว่าเป็นกลวิธีที่ผู้ปฏิเสธใช้แสดงความรู้สึกต่างๆ โดยมากเป็นกลวิธีที่แสดงความรู้สึกเกี่ยวกับความต้องการที่จะทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ หรืออาจแสดงว่าผู้ปฏิเสธรู้สึกไม่ดีที่ต้อปฏิเสธ การใช้กลวิธีเหล่านี้เป็นการเพิ่มความรู้สึกทางบวกให้กับผู้ที่ถูกปฏิเสธ ซึ่งอาจจะบรรเทาความแรงของการปฏิเสธได้

4.3 ความถี่ในการปรากฏกลวิธีการปฏิเสธที่พบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่พบว่ามีกลวิธีการปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยทั้งสิ้น 18 กลวิธีนั้น ผู้วิจัยต้องการทราบว่าผู้ปฏิเสธที่เป็นคนไทยมีการใช้กลวิธีปฏิเสธแต่ละกลวิธีมากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะศึกษาความถี่ในการปรากฏของกลวิธีเหล่านี้ โดยไม่แยกออกเป็นการปฏิเสธแบบตรงและแบบอ้อม ดังที่จะนำเสนอในตารางที่ 5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ความถี่ในการปรากฏของกลวิธีการปฏิเสธความปรารถนาดีของผู้พูดภาษาไทย (เรียงลำดับจากที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด)

ลำดับกลวิธีที่พบ	จำนวนครั้ง	ร้อยละการปรากฏ
1. การให้เหตุผล	294	23.26
2. การขอบคุณ	144	11.40
3. การบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ	130	10.28
4. การตอบกึ่งตอบรับ	105	8.31
5. การปลอบไม่ให้กังวล	103	8.15
6. การแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธ	99	7.83
7. การแสดงความลังเล	78	6.17
8. การขอโทษ	70	5.54
9. การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม	53	4.19
10. การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา	36	2.85
11. การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี	36	2.85
12. การแสดงความเสียใจ	35	2.77
13. การปฏิเสธโดยบ่งความสามารถตอบสนอง	32	2.53
14. การแนะนำ	14	1.11
15. การผลักดันก่อนการให้คำตอบ	13	1.03
16. การชมเชย	10	0.79
17. การขอความเห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธ	6	0.47
18. การกล่าวติดตลก	6	0.47
รวม	1,264	100

จากตารางที่ 5 จะเห็นว่า กลวิธีการปฏิเสธทั้ง 18 กลวิธีจะมีความถี่ในการปรากฏที่แตกต่างกันไป กลวิธีที่เป็นที่นิยมมากที่สุดได้แก่ การให้เหตุผล เช่นเดียวกับผลที่ได้ในงานวิจัยที่เกี่ยวกับการปฏิเสธอื่นๆ โดยชนิดของเหตุผลที่มีการใช้ในการปฏิเสธมากที่สุดในการปฏิเสธคือ เหตุผลที่อ้างถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันและอยู่เหนือการควบคุมของผู้ปฏิเสธ รองลงมาคือเหตุผลที่พาดพิงที่บุคคลที่ 3 และเหตุผลที่แสดงความเกรงใจ ตามลำดับ เนื่องจากเหตุผลแบบแรกเป็นเหตุผลที่มีน้ำหนักมากที่สุดในการปฏิเสธ จึงเป็นเหตุผลที่มีผู้นิยมใช้มากที่สุด ในขณะที่เหตุผลแบบแสดงความเกรงใจเป็นเหตุผลที่มีน้ำหนักน้อยที่สุด เมื่อใช้ร่วมกับเหตุผลแบบอื่น จะทำให้การปฏิเสธนุ่มนวลขึ้น แต่ปรากฏเหตุผลลักษณะนี้เดี่ยวๆ อาจจะหมายถึงการตอบรับแบบอ้อม ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ใน 4.1 ส่วนกลวิธีที่ปรากฏมากเป็นอันดับสองในงานวิจัยนี้ ได้แก่การขอขอบคุณ ซึ่งจากผลที่ได้นี้ ทำให้เห็นว่าการขอขอบคุณน่าจะเป็นลักษณะเด่นของการปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดี นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งมีคุณสมบัติคือ มีอายุระหว่าง 20-40 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอาชีพต่างๆ จบการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมปลายถึงปริญญาโท ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้พูดภาษาไทยในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่ายังมีการใช้กลวิธีปฏิเสธอื่นๆ ในอัตราที่ค่อนข้างมากด้วยเช่น การเสนอทางเลือกอื่น การปลอบไม่ให้อึดอัด การตอบกึ่งตอบรับ การแสดงความลังเล การขอโทษ และการแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาไทยนิยมใช้กลวิธีที่จัดอยู่ในการปฏิเสธแบบอ้อมในการตอบปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีมากกว่ากลวิธีการตอบปฏิเสธแบบตรง ซึ่งปรากฏเป็นอันดับที่ 10 และ 12 ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1 นอกจากนี้ยังมีการปรากฏการใช้กลวิธีปฏิเสธอื่นๆอีกแต่จะปรากฏในปริมาณน้อย

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้กลวิธีปฏิเสธกับประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดี

จากที่พบกลวิธีการปฏิเสธทั้งสิ้น 18 กลวิธี ซึ่งแต่ละกลวิธีมีการใช้มากน้อยต่างกัน ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีมีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้กลวิธีเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในงานวิจัยนี้มีทั้งหมด 3 ประเภทคือ การให้คำแนะนำ การเชิญ และการให้ข้อเสนอ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยแสดงความถี่ในการปรากฏกลวิธีแต่ละกลวิธีซึ่งจำแนกตามประเภทของวัจนกรรมทั้งสามประเภท จากนั้นผู้วิจัยจะอภิปรายความแตกต่างของการเลือกใช้กลวิธีต่างๆ ตามวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีที่ละประเภท ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ความถี่ในการปรากฏกลวิธีการปฏิเสธจำแนกตามประเภทของวัจนกรรมที่แสดง
ความปรารถนาดี

กลวิธีการปฏิเสธ	ประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดี					
	การให้คำแนะนำ		การเชิญ		การให้ข้อเสนอ	
	ความถี่	%	ความถี่	%	ความถี่	%
1.การให้เหตุผล	64	18.55	139	28.03	91	21.51
2.การขอบคุณ	39	11.30	24	4.84	81	19.15
3.การบอกทางเลือกอื่น	33	9.56	25	5.05	72	17.02
4.การตอบกึ่งตอบรับ	27	7.83	45	9.08	33	7.80
5.การปลอบไม่ให้กังวล	10	2.90	3	0.60	90	21.28
6.การแสดงความต้องการหรือความรู้สึก ของผู้ปฏิเสธ	77	22.32	3	0.60	19	4.49
7.การแสดงความลังเล	17	4.93	54	10.88	7	1.65
8.การขอโทษ	1	0.29	69	13.91	-	-
9.การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม	27	7.83	25	5.05	1	0.24
10.การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา	22	6.38	-	-	14	3.31
11.การแสดงความยินดีและความ ปรารถนาดี	-	-	36	7.26	-	-
12.การแสดงความเสียตาย	2	0.58	33	6.65	-	-
13.การปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถ ตอบสนอง	1	0.29	22	4.44	9	2.13
14.การแนะนำ	10	2.90	2	0.40	2	0.48
15.การผลักดันก่อนการให้คำตอบ	11	3.18	2	0.40	-	-
16.การชมเชย	1	0.29	8	1.61	1	0.24
17.การขอความเห็นใจจากผู้ ถูกปฏิเสธ	1	0.29	5	1.0	-	-
18.การกล่าวติดตลก	2	0.58	1	0.20	3	0.70
รวม	345	100	496	100	423	100

จากตารางที่ 6 ประเภทของวจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีแต่ละประเภท มีการปรากฏของกลวิธีการปฏิเสธที่แตกต่างออกไป บางกลวิธีก็ไม่ปรากฏเลยในบางวจนกรรม เช่น กลวิธีการขอโทษจะไม่ปรากฏในการปฏิเสธการให้ข้อเสนอ แต่จะปรากฏในการปฏิเสธการเชิญและการให้คำแนะนำ หรือ กลวิธีการอวยพรผู้ฟังก็จะปรากฏในการปฏิเสธการเชิญเท่านั้น แต่จะไม่ปรากฏในการปฏิเสธการให้คำแนะนำและการปฏิเสธการให้ข้อเสนอ

นอกจากความแตกต่างในเรื่องการปรากฏกลวิธีบางกลวิธีในการปฏิเสธประเภทหนึ่งแล้ว ความแตกต่างอีกประการหนึ่งได้แก่ ปริมาณของหน่วยข้อความที่ปรากฏในการปฏิเสธแต่ละประเภท คือ ในการปฏิเสธการให้คำแนะนำจะมีปริมาณหน่วยข้อความที่ใช้ในการปฏิเสธเพียง 345 หน่วยข้อความเท่านั้น ในขณะที่การปฏิเสธการเชิญและการให้ข้อเสนอ นั้น มีปริมาณหน่วยข้อความที่ใช้ในการปฏิเสธถึง 496 และ 423 หน่วยข้อความ ตามลำดับ ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับ อัล-ซาลาวี (Al-Shalawi, 1997) ที่พบว่าชาวซาอุดีอาระเบียและชาวอเมริกันใช้หน่วยข้อความการปฏิเสธในปริมาณที่น้อยที่สุดเมื่อปฏิเสธการให้คำแนะนำ และจะใช้หน่วยข้อความการปฏิเสธในปริมาณที่มากขึ้นเมื่อต้องปฏิเสธกาเชิญและการให้ข้อเสนอ

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นเป็นความแตกต่างโดยรวมในการเลือกใช้กลวิธีการตอบปฏิเสธวจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีที่เห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดในเรื่องการปฏิเสธวจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีแต่ละประเภท ซึ่งได้แก่ การปฏิเสธการให้คำแนะนำ การปฏิเสธการเชิญ และการปฏิเสธการให้ข้อเสนอ ดังต่อไปนี้

การให้คำแนะนำ

นอกจากจะมีความแตกต่างอย่างเด่นชัดในเรื่องของปริมาณของหน่วยข้อความตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น การเลือกใช้กลวิธีในการปฏิเสธการให้คำแนะนำยังมีความแตกต่างกับการปฏิเสธวจนกรรมอื่น คือมีการปรากฏการใช้กลวิธีการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมามากที่สุดในวจนกรรมทั้ง 3 ประเภท การที่ปรากฏการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธวจนกรรมการให้คำแนะนำมากกว่าวจนกรรมอื่น อาจเป็นเพราะการให้คำแนะนำก็เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลหนึ่งว่าอีกบุคคลควรจะทำสิ่งใด อีกทั้งลักษณะของสถานการณ์ที่เป็นการให้คำแนะนำในงานวิจัยนี้ทั้งสามสถานการณ์เป็นสถานการณ์ที่ผู้แนะนำไม่ได้รับประโยชน์ แต่ผู้ที่ได้รับการให้คำแนะนำเป็นฝ่ายได้ประโยชน์ ซึ่งการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาอาจทำได้ง่ายกว่าการปฏิเสธ วจนกรรมประเภทอื่น ซึ่งผู้ถูกปฏิเสธมีการได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ของตนในการแสดงความปรารถนาดี ดังนั้นผู้พูดภาษาไทยจึงอาจจะ

มีความกล้าที่จะปฏิเสธการให้คำแนะนำด้วยการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมามากกว่าวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น ในการปฏิเสธสถานการณ์ที่เพื่อนแนะนำให้สมัครงาน จะมีการใช้การปฏิเสธว่า

(79) ไม่ไปหรอก ฉันไม่ชอบงานขาย

(80) ไม่ดีกว่า ฉันไม่ค่อยถนัดงานขาย

จากตัวอย่าง (79) และ (80) จะเห็นว่าเป็นการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธการให้คำแนะนำ ส่วนมากมักจะใช้ควบคู่ไปกับการแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธ ซึ่งอาจเป็นเพราะการที่ผู้ถูกปฏิเสธแนะนำผู้ปฏิเสธโดยการแสดงความคิดเห็นของตนนั้น ผู้ปฏิเสธก็อาจจะรู้สึกว่าตนก็ย่อมมีสิทธิ์ที่จะแสดงความต้องการหรือความคิดเห็นของตนด้วยเช่นกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดการใช้กลวิธีการแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธ รวมไปถึงการใช้กลวิธีการแนะนำในการตอบปฏิเสธวัฒนธรรมการให้คำแนะนำมากกว่าวัฒนธรรมประเภทอื่น ต่างจากการปฏิเสธการเชิญที่ผู้เชิญเป็นฝ่ายได้ประโยชน์ ดังนั้นการตอบปฏิเสธการเชิญด้วยกลวิธีการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาจึงดูไม่เหมาะสมเพราะผู้ปฏิเสธอาจถูกมองว่าไม่ให้ความสำคัญกับผู้ถูกปฏิเสธ เนื่องจากไม่ยอมช่วยเหลือผู้ถูกปฏิเสธ

อีกกลวิธีที่ปรากฏมากในการปฏิเสธการให้คำแนะนำก็คือกลวิธีการแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม จากตารางที่ 6 จะเห็นได้ว่าจะปรากฏกลวิธีนี้ค่อนข้างสูงในการปฏิเสธการให้คำแนะนำและการปฏิเสธการเชิญ แต่จะปรากฏน้อยมากในการปฏิเสธการให้ข้อเสนอ การที่ปรากฏการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธการแนะนำมากกว่าการปฏิเสธประเภทอื่นอาจเป็นเพราะผู้ปฏิเสธต้องการแสดงให้เห็นให้ผู้ถูกปฏิเสธทราบว่าผู้ปฏิเสธเห็นด้วยและต้องการทำตามความปรารถนาของผู้ปฏิเสธ

ถึงแม้ว่าการใช้กลวิธีนี้น่าจะปรากฏในการปฏิเสธการเชิญซึ่งจัดเป็นการขอร้องประเภทหนึ่งมากที่สุด ตามที่โกลด์ชมิทท์ (Goldschmidt, 1998 อ้างใน Panpothong, 1999) พบว่าการแสดงความคิดเห็นเชิงบวกหรือที่ในงานวิจัยนี้เรียกว่า กลวิธีการแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม เป็นกลวิธีที่ผู้พูดภาษาอังกฤษแบบอเมริกันนิยมใช้มากที่สุดในการปฏิเสธการขอร้อง โดยเรียกกลวิธีนี้ว่า "Willingness but" คือการแสดงความปรารถนาที่จะทำตามความต้องการของผู้ฟังหรือแสดงความซาบซึ้งใจ แต่มักจะตามด้วย "but" พร้อมทั้งแสดงเหตุผลที่ทำให้ไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ฟังได้ แต่ในงานวิจัยนี้กลับพบว่ามีการใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนาที่จะทำตามนี้ในการปฏิเสธการให้คำแนะนำมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธทั้งสองประเภทก็ยังมี ความใกล้เคียงกันมาก

ส่วนการที่พบว่ามีการใช้กลวิธีนี้น้อยที่สุดในการให้ข้อเสนอนั้นในการปฏิเสธการให้ข้อเสนอ นั้นใกล้เคียงกับผลการวิเคราะห์ของธนพรพร (2542) ซึ่งพบว่าผู้พูดภาษาไทยไม่นิยมใช้กลวิธีแสดง

ความปรารถนาที่จะทำตามในการปฏิเสธการให้ข้อเสนอเช่นกัน แต่พบมากขึ้นในการปฏิเสธการขอ ร้อง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าการแสดงกลวิธีนี้ในการปฏิเสธการให้ข้อเสนออาจทำให้ถูกคาดคั้นจากผู้ฟัง ที่จะให้ผู้พูดตอบรับสิ่งที่เสนอนั้น

นอกจากนี้ในการปฏิเสธการให้คำแนะนำยังมีการใช้กลวิธีการผลัดผ่อนการให้คำตอบมากกว่าประเภทอื่นๆในการปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดี ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าผู้ปฏิเสธเห็นว่าการที่ผู้ถูกปฏิเสธได้แสดงการให้คำแนะนำก็เพื่อประโยชน์ของผู้ปฏิเสธเอง จึงหลีกเลี่ยงการที่จะตอบปฏิเสธหรือตอบรับ เพราะจริงๆแล้วผู้ปฏิเสธไม่ต้องการที่จะทำตามการให้คำแนะนำนั้น ซึ่งถือเป็นการหลีกเลี่ยงการเกิดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง

การเชิญ

ในการปฏิเสธการเชิญ กลวิธีที่มีความเด่นมากที่สุดคือ การขอโทษ เพราะผู้วิจัยพบว่าไม่ปรากฏการใช้กลวิธีนี้แม้แต่ครั้งเดียวในการปฏิเสธการให้ข้อเสนอ และพบการใช้กลวิธีนี้เพียงหนึ่งครั้งในการปฏิเสธการให้คำแนะนำซึ่งถือว่าน้อยมาก

การที่ปรากฏกลวิธีการขอโทษสูงมากในการปฏิเสธการเชิญอาจเป็นเพราะว่า การเชิญถือเป็นการวัจนกรรมการขอร้องประเภทหนึ่ง คือผู้เชิญต้องการให้ผู้ที่ถูกเชิญมาร่วมงานของผู้เชิญ และกลวิธีที่มักปรากฏในการปฏิเสธการขอร้องโดยทั่วไปคือ การขอโทษเนื่องจากผู้ปฏิเสธผู้ปฏิเสธรู้สึกผิดที่ไม่ได้ทำตามความปรารถนาของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้ถูกปฏิเสธไม่ได้รับประโยชน์ตามที่ต้องการ ส่วนการที่ไม่ปรากฏการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธการให้คำแนะนำและการให้เสนอนั้น อาจเป็นเพราะว่าสถานการณ์การให้ข้อเสนอและการให้คำแนะนำที่ถูกกำหนดในงานวิจัยนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้ถูกปฏิเสธ แต่เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิเสธโดยตรง จึงไม่จำเป็นที่ผู้ปฏิเสธจะต้องกล่าวขอโทษ ซึ่งต่างจากผลการวิเคราะห์ของธนพรพร (2542) ที่พบการขอโทษในการปฏิเสธการให้ข้อเสนอด้วย แต่ก็พบในสถานการณ์ที่ผู้เสนอเป็นฝ่ายที่ได้ประโยชน์จากการให้เสนอนั้นด้วย คือ การเสนอให้รับทุน และการเสนอให้รับตำแหน่งใหม่ ตัวอย่างการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธการเชิญ เช่น ในสถานการณ์ที่เจ้านายเชิญลูกน้องไปร่วมงานวันเกิด

(81) ดิฉันต้องขอโทษจริงๆค่ะ ที่ไม่สามารถไปร่วมงานของท่านได้ เพราะต้องกลับต่างจังหวัดค่ะ

จากตัวอย่าง (81) มีการใช้กลวิธีการขอโทษซึ่งเป็นลักษณะเด่นของการปฏิเสธการเชิญร่วมกับการปฏิเสธโดยบังความสามารถตอบสนอง ซึ่งมักจะเกิดร่วมกับการให้เหตุผลที่อ้างถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันและอยู่เหนือการควบคุมของผู้ปฏิเสธ และทั้งสองวิธีนี้ก็เป็นกลวิธีที่เป็นที่นิยมในการปฏิเสธวัจนกรรมการเชิญเช่นกัน เพราะการใช้กลวิธีทั้งสองนี้เป็นการรักษาหน้าของผู้ฟัง

เพราะถ้าใช้การปฏิเสธโดยตรงนั้น อาจเป็นการแสดงว่าไม่คำนึงถึงหน้าของผู้ฟังและอาจทำให้เกิดการผิดใจกันได้ ในขณะที่เดียวกันผู้พูดก็ต้องการรักษาหน้าของตนด้วยเพื่อไม่ให้ผู้ฟังเข้าใจว่าตนไม่ให้ความร่วมมือ แต่เป็นเพราะไม่สามารถทำตามความปรารถนาของผู้ฟังได้เนื่องมาจากเหตุผลต่างๆ ไม่ใช่ความต้องการของตน ดังนั้นจึงไม่ปรากฏกลวิธีการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาแม้แต่ครั้งเดียวในการปฏิเสธการเชิญ

อีกกลวิธีที่เป็นลักษณะเด่นของการปฏิเสธการเชิญได้แก่ กลวิธีการแสดงความลังเล เหตุที่ทำให้เกิดการใช้กลวิธีนี้ค่อนข้างมากกว่าการปฏิเสธประเภทอื่น อาจเนื่องมาจากการปฏิเสธการเชิญนั้นเป็นการทำให้ผู้ถูกปฏิเสธไม่ได้รับประโยชน์ตามที่ต้องการ และการเชิญส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นการเชิญล่วงหน้า ผู้ปฏิเสธจึงไม่ต้องการที่จะตอบปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงในทันทีทันใด ดังนั้นผู้พูดภาษาไทยจึงมีการใช้กลวิธีการแสดงความลังเลในการตอบปฏิเสธวัจนกรรมนี้ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้คำว่า “คง” “เกรงว่า” หรือ “อาจ” นำหน้าคำบอกปฏิเสธ เช่น ในสถานการณ์ที่เจ้านายเชิญลูกน้องไปร่วมงานวันเกิด

(82) ขอโทษนะคะ เกรงว่าจะไปไม่ได้ พอดีมีธุระวันนั้นค่ะ

จากตัวอย่าง(82) จะเห็นได้ว่าถึงแม้ผู้ปฏิเสธจะทราบล่วงหน้าแล้วว่าไม่สามารถไปร่วมงานได้ แต่ก็ยังมีการใช้คำว่า “เกรงว่า” นำหน้าคำบอกปฏิเสธ เพื่อเป็นการลดความรุนแรงของการปฏิเสธ

ในการตอบปฏิเสธวัจนกรรมการเชิญยังพบว่า ผู้พูดภาษาไทยนิยมใช้กลวิธีการแสดงความเสียยและขอความเห็นใจจากผู้ปฏิเสธมากกว่าการปฏิเสธวัจนกรรมการให้คำแนะนำและการให้ข้อเสนอ เนื่องจากการใช้กลวิธีทั้งสองนี้เป็นการแสดงให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้ว่าความปรารถนาและความรู้สึกของผู้ถูกปฏิเสธเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้ปฏิเสธซึ่งเป็นการรักษาหน้าผู้ถูกปฏิเสธทางหนึ่ง และเพื่อสร้างความรู้สึกทางบวกให้กับผู้ถูกปฏิเสธ ผู้ปฏิเสธก็นิยมใช้กลวิธีการตอบกึ่งตอบรับและการชมเชยผู้ถูกปฏิเสธ

อีกกลวิธีที่จะพบในการปฏิเสธการเชิญเท่านั้นคือกลวิธีการแสดงความยินดีหรือความปรารถนาดี ซึ่งกลวิธีนี้จะปรากฏเฉพาะในการปฏิเสธในการเชิญ เนื่องจากสถานการณ์การเชิญในงานวิจัยนี้เป็นการเชิญเนื่องในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น งานแต่งงานหรือวันเกิด ดังนั้นผู้ที่ปฏิเสธจึงมักกล่าวอวยพรในการตอบปฏิเสธ เนื่องจากตระหนักว่าตนจะไม่ได้ไปร่วมงานในวันที่จัดงานจึงมีการอวยพรระหว่างการปฏิเสธในคราวเดียว

การให้ข้อเสนอ

กลวิธีที่เป็นลักษณะเด่นของวัจนกรรมนี้มีอยู่ 3 กลวิธีด้วยกัน คือ การปลอบไม่ให้เป็นกังวล การขอบคุณ และการบอกทางเลือกอื่น

การที่กลวิธีเหล่านี้ปรากฏในการปฏิเสธวัจนกรรมการให้ข้อเสนอมากกว่าวัจนกรรมอื่น ๆ ผู้วิจัยคิดว่าอาจเนื่องมาจากลักษณะของการให้ข้อเสนอในงานวิจัยนี้ซึ่งเป็นการที่บุคคลหนึ่งเสนอที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้กับบุคคลหนึ่ง ตามปกติแล้วการให้ข้อเสนออาจจะมีได้หลายอย่าง เช่น การเสนอแนะความคิดเห็น หรือการให้ข้อเสนอ เป็นต้น แต่ในงานวิจัยนี้เป็นการให้ข้อเสนอที่ผู้ถูกปฏิเสธเสนอจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้กับผู้ปฏิเสธ ซึ่งผู้ที่เสนอจะเป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์และผู้ที่ได้รับการเสนอจะเป็นฝ่ายได้ประโยชน์ ดังนั้นผู้ที่ได้รับการให้เสนอมักจะรู้สึกขบขันและแสดงการขอบคุณเมื่อได้รับการให้ข้อเสนอ และเมื่อผู้ปฏิเสธต้องการปฏิเสธการให้เสนอนั้น ผู้ปฏิเสธก็มักเลือกใช้กลวิธีที่แสดงให้เห็นว่าความจริงแล้วผู้ถูกปฏิเสธไม่จำเป็นต้องเป็นกังวลกับผู้ปฏิเสธจนต้องเสนอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้กับผู้ปฏิเสธ เพราะจะเป็นการรบกวนผู้ถูกปฏิเสธเพราะผู้เสนอต้องเสียผลประโยชน์ของตน นอกจากนั้นในการปฏิเสธข้อเสนอผู้ปฏิเสธมักจะบอกทางเลือกที่ตนสามารถทำได้แทนการรบกวนผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งทำให้การปฏิเสธนั้นมีน้ำหนักมากขึ้น ดังตัวอย่างของการปฏิเสธวัจนกรรมการให้ข้อเสนอต่อไปนี้

(เพื่อนเสนอให้ทำงานนอกคางที่บ้าน)

(83) ไม่เป็นไรหรอก ฉันจะกลับแท็กซี่นะ ไม่มีใครอยู่บ้านเลยเป็นห่วงนะ

(ลูกน้องเสนอที่จะเลี้ยงข้าวหัวหน้า)

(84) ไม่ต้องหรอก ขอบใจ ขอผมจัดการเองดีกว่า โอกาสหน้าแล้วกัน

จะเห็นได้ว่า จากตัวอย่างทั้งสองเป็นการปฏิเสธการให้ข้อเสนอที่ปรากฏการใช้กลวิธีทั้ง 3 ที่เป็นลักษณะเด่นของการปฏิเสธประเภทนี้

จากกลวิธีต่างๆที่ปรากฏในการปฏิเสธวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีแต่ละประเภทตามที่กล่าวไว้แล้วนั้นแสดงให้เห็นว่าประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธต่างๆ โดยมีการได้หรือเสียผลประโยชน์ของผู้ถูกปฏิเสธเป็นเกณฑ์สำคัญที่ทำให้เกิดการเลือกใช้กลวิธีต่างๆกัน ดังที่ผู้วิจัยจะสรุปไว้ในตารางที่ 7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 7 กลวิธีการปฏิเสธที่เป็นที่นิยมของผู้พูดภาษาไทยในการปฏิเสธวัจนกรรมแต่ละประเภท

ประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดี	กลวิธีการปฏิเสธที่เป็นที่นิยม
การให้คำแนะนำ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การแสดงความต้องการหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้ปฏิเสธ 2. การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม 3. การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา 4. การแนะนำ 5. การผลัดผ่อนการให้คำตอบ
การเชิญ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การให้เหตุผล 2. การตอบกึ่งตอบรับ 3. การแสดงความลังเล 4. การขงโทษ 5. การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี 6. การแสดงความเสียดายที่ไม่สามารถตอบสนอง 7. การปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนอง 8. การขงเซย 9. การขอความเห็นใจจากผู้ปฏิเสธ
การให้ข้อเสนอ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การขอขอบคุณ 2. การบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ 3. การปลอบไม่ให้กังวล 4. การกล่าวติดตลก

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธกับสถานภาพทางสังคมระหว่างคู่ สนทนา

จากการวิเคราะห์ในหัวข้อ 4.4 จะเห็นได้ว่าประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีมีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธของผู้ปฏิเสธภาษาไทยค่อนข้างชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาต่อไปว่า นอกจากประเภทของวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีแล้ว สถานภาพทางสังคมของคู่สนทนาจะมีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธสำหรับผู้ปฏิเสธภาษาไทยหรือไม่ อย่างไร โดยสถานภาพทางสังคมที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในงานวิจัยนี้ได้แก่ ผู้ปฏิเสธมีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธ ผู้ปฏิเสธมีสถานภาพทางสังคมเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธ และผู้ปฏิเสธมีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธ

ผู้วิจัยนำเสนอความถี่ในการปรากฏกลวิธีการปฏิเสธแต่ละกลวิธีซึ่งจำแนกตามสถานภาพทางสังคมระหว่างผู้ปฏิเสธและผู้ถูกปฏิเสธในตารางที่ 8 จากนั้นจะกล่าวถึงรายละเอียดในเรื่องความแตกต่างในการเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธแต่ละกลวิธีตามสถานภาพของคู่สนทนาที่ละสถานภาพโดยไม่แยกตามประเภทของวัจนกรรม เพราะผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาเฉพาะสถานภาพทางสังคมของคู่สนทนา จะสามารถทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการเลือกใช้กลวิธีกับสถานภาพทางสังคมของคู่สนทนาได้

ตารางที่ 8 ความถี่ในการปรากฏของกลวิธีการปฏิเสธจำแนกตามสถานภาพทางสังคมของผู้ปฏิเสธและผู้ถูกปฏิเสธ

กลวิธีการปฏิเสธ	ต่ำกว่า		เท่ากัน		สูงกว่า		รวมทั้งหมด	
	ครั้ง	%	ครั้ง	%	ครั้ง	%	ครั้ง	%
1. การให้เหตุผล	118	40.14	105	35.71	71	24.15	294	100
2. การขอขอบคุณ	51	35.42	39	27.08	54	37.50	144	100
3. การบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ	40	30.77	50	38.46	40	30.77	130	100
4. การตอบกึ่งตอบรับ	29	27.22	19	18.09	57	54.29	105	100
5. การปลอมไม่ให้กังวล	25	24.27	34	33.01	44	42.72	103	100
6. การแสดงความรู้สึกหรือความต้องการของผู้ปฏิเสธ	16	16.16	45	45.46	38	38.38	99	100
7. การแสดงความลึงเล								
8. การขอโทษ	31	39.74	23	29.49	24	30.77	78	100
9. การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม	33	47.14	26	37.14	11	15.72	70	100
10. การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา	15	28.30	18	33.96	20	37.74	53	100
11. การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี	5	13.89	21	58.33	10	27.78	36	100
12. การแสดงความเสียตาย	7	19.44	14	38.89	15	41.67	36	100
13. การปฏิเสธโดยบังความไม่สามารถ	3	8.57	18	51.43	14	40.0	35	100
14. การแนะนำ	8	25	14	43.75	10	31.25	32	100
15. การผลักดันก่อนการให้คำตอบ	-	-	2	14.29	12	85.71	14	100
16. การขมขื่น	1	7.69	1	7.69	11	84.62	13	100
17. การแสดงความห่วงใยความรู้สึกของผู้ถูกปฏิเสธ	2	20	6	60.0	2	20.0	10	100
18. การกล่าวติดตลก	-	-	5	83.33	1	16.67	6	100
	-	-	1	16.67	5	83.33	6	100

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าความถี่ในการใช้กลวิธีการปฏิเสธแต่ละกลวิธีมีความแตกต่างกันไปตามสถานภาพของคู่สนทนา รวมทั้งบางกลวิธีก็จะไม่ปรากฏการใช้โดยผู้ปฏิเสธบางสถานภาพ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธจะไม่ใช้กลวิธีการแนะนำ การขอความ

เห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธ และกลวิธีการกล่าวติดตลก ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดของการเลือกใช้ กลวิธีการปฏิเสธในผู้ปฏิเสธแต่ละสถานภาพดังต่อไปนี้

ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธ

จากตารางที่ 8 จะเห็นได้ว่าผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธจะมีการใช้กลวิธีการใช้เหตุผล การแสดงความลั้งเล และการขอโทษมากกว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าเมื่อผู้ปฏิเสธมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธก็จะมีอำนาจในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้น้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นเมื่อต้องตอบปฏิเสธ ผู้ปฏิเสธก็มักจะพยายามใช้เหตุผลต่าง ๆ เพื่อแสดงว่าที่ตนปฏิเสธ เพราะความจำเป็นอื่น หรือเป็นเพราะปัจจัยภายนอกอย่างอื่นที่ทำให้ต้องปฏิเสธ ไม่ได้มาจากความต้องการของเขาเอง เพื่อให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นว่าผู้ปฏิเสธไม่ได้ปฏิเสธ เพราะไม่สนใจความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งมีตัวอย่างการใช้เหตุผลของผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธ ในสถานการณ์ที่เจ้านายเชิญลูกน้องไปร่วมงานวันเกิดที่บ้าน

(85) ดิฉันอยากไปร่วมงานนี้จริง ๆ นะคะ แต่ว่าคุณแม่ไม่ค่อยสบายต้องพาไปส่งโรงพยาบาล เสียหายจริง ๆ ค่ะ

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธมีการให้เหตุผลที่แสดงความจำเป็นในการปฏิเสธ และมีการเพิ่มน้ำหนักของเหตุผลให้หนักแน่นขึ้นโดยมีเพิ่มคำว่า "ต้อง" ในเหตุผล

นอกจากนี้การใช้เหตุผลที่แสดงความเกรงใจ ยังเป็นลักษณะเด่นอีกประการของการให้เหตุผลของผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธ เหตุที่ปรากฏการใช้กลวิธีนี้มากในเมื่อผู้ปฏิเสธมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธนั้น น่าจะเป็นเพราะความเกรงใจเป็นส่วนหนึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีสถานภาพสูง หรือที่เรียกว่า "ผู้ใหญ่" และผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าหรือที่เรียกว่า "ผู้น้อย" เป็นเรื่องของการที่ผู้น้อยไว้หน้าและไม่ต้องการทำตนเสมอผู้ใหญ่ ดังนั้นความเกรงกลัวจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าผู้น้อยและอาจเป็นที่พึ่งของผู้น้อยได้ การทำให้ผู้ใหญ่รู้สึกไม่พอใจจึงเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญยเนตร, 2535) จากเหตุผลดังกล่าวทำให้เป็นที่เข้าใจได้ว่า เพราะเหตุใดผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธจึงมีแนวโน้มที่จะใช้กลวิธีนี้มากกว่าผู้ถูกปฏิเสธในสถานภาพอื่น อย่างไรก็ตามการแสดงความเกรงใจไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะผู้น้อยเกรงใจผู้ใหญ่นั้น ผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่นก็มีการแสดงความเกรงใจเช่นกัน เพราะความเกรงใจเป็นเรื่องของการหลีกเลี่ยงการปะทะขัดแย้งกันซึ่งหน้า คนที่เราเกรงใจก็คือคนที่เราต้องมีความสัมพันธ์ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ส่วนตัว คนที่

เป็นผู้ใหญ่เราก็ต้องเกรงใจมากกว่าเป็นผู้น้อย เพราะเราอาจต้อง "ฟัง" คนเหล่านี้ในปัจจุบันหรืออนาคต และสำหรับคนส่วนมากความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่มักมีความสำคัญมากกว่าความสัมพันธ์กับผู้น้อย ดังนั้นผู้ปฏิเสที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธจึงไม่นิยมใช้กลวิธีการแสดงความเกรงใจในการตอบปฏิเสธผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า

อีกกลวิธีที่เป็นที่นิยมของผู้ปฏิเสที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธ คือการแสดงความลังเล การที่ปรากฏการใช้กลวิธีนี้มากที่สุดในผู้ปฏิเสที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธสะท้อนให้เห็นว่าสถานภาพมีบทบาทสำคัญในสังคมไทย ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่ามักจะรู้สึกเกรงใจและลังเลที่จะตอบปฏิเสธ เพราะอาจเกรงว่าการปฏิเสธของตนจะทำให้ผู้ถูกปฏิเสธซึ่งมีสถานภาพสูงกว่าเสียหน้าและไม่พอใจจนได้ ต่างจากผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธซึ่งมักจะไม่ได้แสดงความลังเลที่จะปฏิเสธที่จะปฏิเสธมากนัก เนื่องจากผู้ปฏิเสในทั้งสองสถานภาพอาจไม่ต้องคำนึงถึงความพอใจของผู้ถูกปฏิเสธมากนัก เพราะอาจไม่ได้คาดหวังความช่วยเหลือในอนาคตจากผู้ถูกปฏิเสธ

กลวิธีสุดท้ายที่ปรากฏว่าผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธใช้มากกว่าผู้ปฏิเสในสถานภาพอื่น คือ การขอโทษซึ่งอาจจะเป็นเพราะการที่ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าอีกฝ่ายหนึ่งต้องตอบปฏิเสธนั้น นอกจากอาจจะทำด้วยความลำบากแล้วยังอาจเกิดความรู้สึกที่ต้องปฏิเสธได้มากกว่าผู้ปฏิเสในสถานภาพอื่น เพราะเป็นเสมือนการปฏิเสธความปรารถนาดีหรือความเมตตาของอีกฝ่ายที่ดีให้กับตน หรืออาจเป็นเพราะผู้ปฏิเสที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธต้องการให้ผู้ถูกปฏิเสธเข้าใจว่าผู้ปฏิเส รู้สึกผิดที่ต้องปฏิเสธ เพื่อที่จะให้ความเมตตาและสนับสนุนตนต่อไป ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับบีบีและคณะ (Beebe et al.1990) ที่พบว่าชาวญี่ปุ่นมักไม่นิยมใช้กลวิธีนี้ในการตอบปฏิเสธเมื่อผู้ปฏิเสมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธ

นอกจากนี้สถานภาพยังมีผลต่อการเลือกใช้คำในการแสดงการขอโทษของผู้ปฏิเสภาษาไทยอีกด้วย โดยเมื่อผู้ปฏิเสมีสถานภาพยังมีผลต่อการเลือกใช้คำในการแสดงการขอโทษของผู้ปฏิเสภาษาไทยอีกด้วย โดยเมื่อผู้ปฏิเสมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธอาจมีการใช้ถ้อยคำอื่น เช่น "ขอประทานโทษ" และ "ขออภัย" เพื่อเพิ่มความรู้สึกสบายใจกับการขอโทษมากยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากคำว่า "ขอโทษ" ที่สามารถพบในการปฏิเสธของผู้ปฏิเสทุกสถานภาพ เช่น

(เจ้านายเชิญท่านไปงานวันเกิดที่บ้าน)

(86) ต้องขออภัยด้วยนะคะที่ไปร่วมงานไม่ได้ ติดธุระจริง ๆ อวยพรท่านวันนี้เลยแล้วกัน

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าผู้ปฏิเสธซึ่งมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธแสดงการขอโทษโดยใช้คำว่า “ขอภัย” ซึ่งเป็นคำที่ตามปกติแล้วจะไม่ใช้กับผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพอื่น อีกทั้งใน (86) ยังมีการใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 “ท่าน” ในการเรียกเจ้านายอีกด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ปฏิเสธให้ความเคารพผู้ถูกปฏิเสธอย่างมาก และเมื่อผู้ปฏิเสธมีสถานภาพเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธก็อาจมีการแสดงการขอโทษด้วยรูปภาษาอื่นที่แสดงถึงความสนิทสนมกับระหว่างผู้ปฏิเสธผู้ถูกปฏิเสธ เช่น

(เพื่อนเชิญท่านไปร่วมงานแต่งงาน)

(87) โทษที พอดีเราติดธุระด่วน เราต้องไปต่างจังหวัดทำงานสำคัญ เราไปไม่ได้จริง ๆ

จากตัวอย่างนี้ผู้ปฏิเสธมีการใช้คำว่า “โทษ” ซึ่งเป็นการลดรูปของคำว่า “ขอโทษ” ในการขอโทษ การใช้คำนี้มักจะพบในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการและผู้ปฏิเสธกับผู้ถูกปฏิเสธมีสถานภาพเท่ากันและมีความสนิทสนมกัน เช่นเดียวกับที่ Panphothong (1999) พบการใช้คำว่า “โทษที” ในการปฏิเสธการขอร้องของเพื่อนสนิท แต่ไม่พบในการปฏิเสธเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมทั้งปรากฏการใช้คำนี้ในการปฏิเสธผู้ถูกปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ปฏิเสธด้วย แต่สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยไม่พบการใช้คำว่า “โทษ” ในการตอบปฏิเสธเมื่อผู้ปฏิเสธมีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธ พบแต่การใช้คำว่า “ขอโทษ” เท่านั้น

การที่ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธนิยมเลือกใช้กลวิธีทั้ง 3 นี้ รวมถึงการที่ไม่ปรากฏกลวิธีการแนะนำ การขอความเห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธ และการกล่าวติดตลกในผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้ ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นของหัวข้อนี้ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าอีกฝ่ายในสังคมไทย ซึ่งมักจะมีความเกรงใจในการที่จะตอบปฏิเสธมากกว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่น ผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้นิยมใช้มักจะได้ถึงความจำเป็นและความลำบากใจในการที่ต้องตอบปฏิเสธ เพื่อให้ผู้ถูกปฏิเสธที่มีสถานภาพสูงกว่าตนเข้าใจหรือเห็นใจ และยังคงให้ความเมตตาต่อไป

ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธ

จากตารางที่ 8 จะเห็นว่าผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธจะนิยมเลือกใช้กลวิธีดังต่อไปนี้ การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา การปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนองการให้ข้อเสนอทางเลือกอื่น การแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธ ซึ่งกลวิธีเหล่านี้เป็นกลวิธีที่มีความตรงไปตรงมาและบางครั้งแสดงถึงความสนิทสนมกันระหว่างคู่สนทนาเห็นว่า คู่สนทนาที่มี

สถานภาพเท่ากันนั้นค่อนข้างนิยมความตรงไปตรงมา ความชัดเจนไม่อ้อมค้อม ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าผู้ปฏิเสธและผู้ถูกปฏิเสธมีความเท่าเทียมกันไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มี “หน้า” ที่จะต้องรักษามากกว่าอีกฝ่าย หรือไม่มีฝ่ายใดที่จะต้องให้ความเกรงใจเป็นพิเศษ ดังนั้นการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาและการปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนอง จึงเป็นที่นิยมของผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้มากกว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่น เช่น ในสถานการณ์ที่เพื่อนแนะนำให้เพื่อนไปสมัครงานพิเศษเพื่อนปฏิเสธว่า

(88) ไม่หรอก ฉันไม่ชอบงานขาย

จาก (88) ผู้ปฏิเสธจะแสดงการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาโดยใช้ “ไม่หรอก” ซึ่งเป็นวิธีการปฏิเสธที่ตรงไปตรงมา ตามด้วยการบอกความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสธ “ฉันไม่ชอบงานขาย” ซึ่งอาจจะไม่ค่อยเหมาะสมถ้าใช้โดยผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธ เพราะอาจเป็นการคุกคามหน้าทำให้ผู้ถูกปฏิเสธรู้สึกไม่ดีได้

นอกจากสามกลวิธีที่แสดงถึงความตรงไปตรงมาแล้ว ยังมีการใช้กลวิธีการบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ ซึ่งแสดงถึงความมีสิทธิในการตัดสินใจและการบอกทางเลือกของตนอย่างตรงไปตรงมาเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธ เช่น

(เพื่อนสนิทเชิญท่านไปร่วมงานแต่งงาน)

(89) เสียตายจ้งเลย เราต้องไปต่างจังหวัดพอดี ไว้เรามาดูวีดีโองานแต่งงานที่หลังแล้วกัน ขอโทษด้วยนะ

ในตัวอย่างนี้ จะเห็นว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้จะปฏิเสธโดยบอกทางเลือกของตนอย่างชัดเจนว่า “ไว้เรามาดูวีดีโองานแต่งงานที่หลังแล้วกัน”

อย่างไรก็ตาม นอกจากการที่ผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้นิยมที่จะปฏิเสธด้วยความตรงไปตรงมามากกว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่นแล้ว ผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้ยังมีการใช้กลวิธีบางอย่างซึ่งแสดงถึงความสนิทสนมซึ่งได้แก่การแสดงความเสียตายเป็นที่รับความปรารถนาดีไม่ได้ เช่นในตัวอย่างข้างต้นที่มีการเริ่มการปฏิเสธด้วย “เสียตายจ้งเลย” การใช้กลวิธีนี้ผู้ปฏิเสธอาจจะสามารถเรียกความเห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธได้ เพราะเป็นการแสดงเป็นนัยว่าผู้ปฏิเสธมีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ และเมื่อรู้ว่าตนไม่สามารถที่จะทำตามได้ ก็อาจเรียกร้องความเห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธอย่างอ้อม ๆ โดยการแสดงความรู้สึกผิดหวังที่ไม่ได้ทำตามความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ นอกจากนี้ผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้ยังอาจขอความเห็นใจหรือความเข้าใจจากผู้ถูกปฏิเสธโดยการใช้กลวิธีการขอความเห็นใจจากผู้ถูกปฏิเสธก็ได้ เช่นในสถานการณ์ที่เพื่อนสนิทเชิญเพื่อนไปร่วมงานแต่งงาน เพื่อนตอบปฏิเสธว่า

(90) ขอโทษมาก ๆ เลย เราติดธุระด่วนมาก แล้วเราจะโทรมาอวยพรนะ ออย่า
โกรธเลย

จากตัวอย่างนี้มีการตอบปฏิเสธโดยแสดงความใส่ใจความรู้สึกของผู้ถูกปฏิเสธไม่ยอมให้
ผู้ถูกปฏิเสธรู้สึกโกรธที่ผู้ปฏิเสธไม่สามารถตอบสนองของความปรารถนาได้ ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้อง
คล้อยกับ Panphothong (1999) ที่พบว่านักศึกษาชาวไทยมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธการขอร้องของ
เพื่อนสนิทได้ยากกว่าเพื่อนร่วมชั้นอีกทั้งในการปฏิเสธเพื่อสนิทเท่านั้นที่พบการใช้กลวิธีการแสดง
ความห่วงใยนี้ เช่น การปฏิเสธด้วย “อย่าโกรธนะ” เช่นเดียวกับที่พบในงานวิจัยนี้ซึ่งเป็นกลวิธีที่
แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิเสธต้องการรักษาความสัมพันธ์อันดีให้คงอยู่ต่อไป

อีกกลวิธีที่เป็นที่นิยมใช้โดยผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธมากกว่าผู้ปฏิเสธใน
สถานภาพอื่น คือการชมเชยซึ่งเป็นกลวิธีที่แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นทางบวกที่ผู้ปฏิเสธมีต่อผู้
ถูกปฏิเสธ และการใช้กลวิธีนี้ก็สามารถสร้างความรู้สึกทางบวกให้กับผู้ถูกปฏิเสธได้อีกด้วย

การที่ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธนิยมใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นอาจ
สามารถสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธ ต้องตอบปฏิเสธ ผู้ปฏิเสธ
จะนิยมปฏิเสธด้วยความตรงไปตรงมาหรือรู้สึกอึดอัดที่จะบอกความ ต้องการของตนอย่างตรงไป
ตรงมา และเมื่อผู้ปฏิเสธและผู้ถูกปฏิเสธมีความเท่าเทียมกันแล้ว ก็อาจมีความสนิทสนมมากกว่า
ผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่นก็เป็นได้ดังที่มีการใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงความสนิทสนมกันระหว่าง
ผู้ปฏิเสธและผู้ถูกปฏิเสธมากกว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่น

ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธ

เมื่อผู้ปฏิเสธมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธ ตามบทบาทที่สังคมกำหนดผู้ปฏิเสธ
มักจะมีอำนาจและอิสระในการที่จะตอบปฏิเสธมากกว่า โดยอาจไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงหน้าของ
ผู้ถูกปฏิเสธมากนักก็เป็นได้ ดังนั้นจะพบว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้อาจไม่ต้องพยายามที่จะทำให้
ผู้ถูกปฏิเสธเข้าใจว่าเพราะเหตุใดจึงต้องตอบปฏิเสธความปรารถนาดีของผู้ถูกปฏิเสธ ดังที่ปรากฏ
ในตารางที่ 8 เมื่อพิจารณาเทียบกันทั้งสามสถานภาพ จะเห็นว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพนี้จะใช้
กลวิธีการให้เหตุผลน้อยกว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่น ๆ แต่ก็ยังเป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุดกว่ากลวิธี
อื่น นอกจากการใช้กลวิธีนี้แล้ว ผู้พูดภาษาไทยอาจเลือกใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบทบาทของ
ผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าอีกฝ่าย หรือที่เรียกกันในสังคมว่า “ผู้ใหญ่” ในความหมายนี้ตรงข้ามกับ
“ผู้น้อย” ในแง่การมีอำนาจ โดยมักจะนิยมใช้กลวิธีการแนะนำในการปฏิเสธ เพราะผู้ใหญ่สมควรที่
จะแนะนำสั่งสอนสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้น้อย โดยอาจไม่รู้สึกว่าคุณคาน้ำหน้าของผู้น้อย หรือมีการ
คุกคามหน้าเช่นกันแต่น้อยกว่าการที่ผู้น้อยตอบปฏิเสธผู้ใหญ่โดยใช้กลวิธีการแนะนำ เพราะการ
ใช้กลวิธีนี้อาจทำให้ผู้ถูกปฏิเสธที่เป็นผู้ใหญ่เข้าใจว่าผู้ปฏิเสธถูกความคิดหรือความปรารถนาของ

ตนโดยการแนะนำให้ตนทำสิ่งอื่นแทน ซึ่งผู้ถูกปฏิเสธอาจจะรู้สึกเสียหน้าอย่างมาก และก่อให้เกิดการผัดเจี้ยนได้ เช่นเดียวกับที่ Panphothonh (1999) ไม่พบการใช้กลวิธีนี้ในการปฏิเสธการขอ ร้องเมื่อผู้ปฏิเสธมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธ และผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธยังมี สิทธิที่จะกำหนดสถานการณ์ให้สถานการณ์นั้นมีความจริงจังหรือความเป็นกันเองก็ได้ โดยอาจ ปฏิเสธโดยการใช้กลวิธีการกล่าวติดตลก เพื่อลดช่องว่างระหว่างผู้ปฏิเสธและผู้ถูกปฏิเสธซึ่ง สามารถลดความรุนแรงของการปฏิเสธได้มากกว่าที่ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสธจะใช้ กลวิธีนี้เพราะอาจแสดงถึงความไม่เคารพอีกฝ่ายก็เป็นได้ ซึ่งอาจทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ดังที่ไม่ปรากฏการใช้กลวิธีการกล่าวติดตลกและกลวิธีการแนะนำในผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่า ผู้ถูกปฏิเสธแม้แต่ครั้งเดียวในงานวิจัยนี้

ถึงแม้ว่าผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้อื่น หรือผู้ใหญ่นั้นก็ไม่นิยมตอบปฏิเสธอย่างตรงไป ตรงมาแต่ในสังคมไทย ผู้ที่มีสถานภาพเท่ากับผู้ถูกปฏิเสธดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น แต่กลับนิยม ตอบปฏิเสธโดยการใช้กลวิธีที่เป็นกลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อม ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าอาจจะเป็นเพราะผู้ใหญ่ จะเป็นผู้ที่มีอำนาจที่จะตอบปฏิเสธโดยไม่ต้องคำนึงถึงหน้า ของผู้ถูกปฏิเสธมากนัก สังคมก็กำหนด บทบาทให้ผู้ใหญ่ควรเป็นผู้ที่ผู้น้อยสามารถพึ่งพาได้ มีเหตุผล และมีความเมตตาต่อผู้ที่มีสถานภาพ ต่ำกว่า ดังนั้นจากงานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่าผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธมักจะเลือกใช้ กลวิธีที่สร้างความรู้สึกทางบวกให้กับผู้ถูกปฏิเสธในการตอบปฏิเสธซึ่งได้แก่ การใช้กลวิธีการ ขอบคุณ การตอบถึงตอบรับ การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม และการแสดงความยินดีและ ความปรารถนาดี เช่น ในสถานการณ์ที่เจ้านายตอบปฏิเสธลูกน้องที่เสนองานจะเลี้ยงข้าว

(91) โอเค จ้ะเงินเอาเป็นมือน้ำแล้วกัน ผมจะได้เตรียมล้างท้องไว้ส่วนมือน้ำผม เป็นเจ้ามือเอง

(92) ไม่เป็นไรจ้ะ ขอขอบคุณมาก เอาไว้ในโอกาสหน้าก็แล้วกัน

จากตัวอย่างทั้ง 2 นี้ ผู้ปฏิเสธที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสธจะใช้กลวิธีการปฏิเสธต่างๆ ที่สร้างความรู้สึกทางบวกให้กับผู้ถูกปฏิเสธ เพื่อให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นว่าตนเป็นผู้ใหญ่ที่ประพฤติตน เหมาะสมสามารถพึ่งพาได้และให้ความสำคัญกับความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธที่มีสถานภาพต่ำกว่า ไม่ตำหนิความสัมพันธ์โดยการให้ความเป็นกันเอง ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเป็นการมุ่งเน้นที่จะรักษาหน้า ของตน

อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้ใหญ่ในสังคมที่ควรจะเป็นที่พึ่งของผู้น้อยยังมีส่วนทำให้ผู้ ปฏิเสธในสถานภาพนี้มักเลือกใช้กลวิธีการปลอบไม่ให้กังวลมากกว่าผู้ปฏิเสธในสถานภาพอื่นอีก ด้วย ดังเช่นใน (92) ที่มีการใช้กลวิธีนี้โดยใช้ถ้อยคำว่า “ไม่เป็นไร” ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าการที่ผู้ปฏิเสธ ในสถานภาพนี้ใช้กลวิธีนี้มากเพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าตนสามารถจัดการเรื่องต่าง ๆ ได้ด้วย

ตนเอง ไม่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือหรือการให้คำแนะนำจากผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าตน เพราะในความเป็นจริงตนควรเป็นฝ่ายที่จะช่วยเหลือหรือแนะนำมากกว่า

นอกจากนี้ผู้ปฏิเสศที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสศยังมีสิทธิที่จะไม่ตอบรับหรือตอบปฏิเสศในทันทีก็ได้ ดังที่เห็นในตารางที่ 8 ว่าผู้ปฏิเสศในสถานภาพนี้มีการใช้กลวิธีการผลัดผ่อนการให้คำตอบสูงกว่าผู้ปฏิเสศในสถานการณ์อื่น ซึ่งผู้ปฏิเสศในสถานภาพนี้มีสิทธิที่จะคิดหรือตัดสินใจก่อนที่จะตอบรับหรือปฏิเสธได้ โดยไม่เป็นการผูกมัดตนเองแต่อย่างใด

จากที่ผู้วิจัยกล่าวมาทั้งหมดในหัวข้อนี้ จะเห็นได้ว่าสถานภาพเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสศของผู้ปฏิเสศที่เป็นคนไทยเช่นเดียวกับประเภทของวัฒนธรรมที่แสดงความปรารถนาดี เพราะผู้ปฏิเสศแต่ละสถานภาพก็จะมีบทบาทซึ่งเป็นตัวกำหนดสิทธิและขอบเขตอันเหมาะสมของตน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสศต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ว่าผู้ปฏิเสศจะมีสถานภาพเช่นไร ก็จะนิยมใช้กลวิธีการให้เหตุผลในการปฏิเสศ โดยผู้วิจัยจะสรุปว่าผู้ปฏิเสศในแต่ละสถานภาพนิยมที่เลือกใช้กลวิธีใดบ้างไว้ใน ตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 กลวิธีการปฏิเสศที่เป็นที่นิยมของผู้พูดภาษาไทยจำแนกตามสถานภาพทางสังคมของคู่สนทนา

กลวิธีที่ผู้ปฏิเสศที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้ถูกปฏิเสศนิยมใช้	กลวิธีที่ผู้ปฏิเสศที่มีสถานภาพเท่ากับผู้ปฏิเสศนิยมใช้	กลวิธีที่ผู้ปฏิเสศที่มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกปฏิเสศนิยมใช้
1.การให้เหตุผล 2.การขอบคุณ 3.การตอบกึ่งตอบรับ 4.การปลอบไม่ให้กังวล 5.การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม 6.การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี 7.การแนะนำ 8.การผลัดผ่อนการให้คำตอบ 9.การกล่าวติดตลก	1.การให้เหตุผล 2.การบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสศ 3.การแสดงความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ปฏิเสศ 4.การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา 5.การแสดงความเสียายที่รับความปรารถนาดีไม่ได้ 6.การปฏิเสธด้วยการบ่งความไม่ตอบสนอง 7.การชมเชย 8.การแสดงความห่วงใยในความรู้สึกของผู้ถูกปฏิเสศ	1.การให้เหตุผล 2.การแสดงความล้งเล 3.การขอโทษ

4.6 วิธีการปฏิเสธ

ในหัวข้อ 4.1 ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่ากลวิธีที่ใช้ในการปฏิเสธทั้ง 18 กลวิธี สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ กลวิธีในการปฏิเสธแบบตรง และกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม และใน 4.2 ผู้วิจัยก็ได้กล่าวถึงข้อจำกัดในการปรากฏของกลวิธีทั้ง 18 นี้ว่ากลวิธีใดสามารถปรากฏเดี่ยวได้ และกลวิธีใดบ้างที่ไม่สามารถปรากฏเดี่ยวได้ แต่ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิธีการปฏิเสธของผู้พูดภาษาไทยในการใช้กลวิธีเหล่านั้น

จากข้อมูลการปฏิเสธที่พบในงานวิจัยนี้ จะเห็นว่ามีการใช้กลวิธีในการปฏิเสธแบบตรงเพียงอย่างเดียว โดยไม่ปรากฏร่วมกับกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อมน้อยมากคือ พบเพียง 1 ข้อความจาก 438 ข้อความ จนอาจกล่าวได้ว่าในการปฏิเสธจริงๆ นั้น จะไม่พบกลวิธีในการปฏิเสธแบบตรงที่ปรากฏเดี่ยว ส่วนข้อความการปฏิเสธที่เหลืออีก 437 ข้อความนั้นจะเป็นการใช้กลวิธีในการปฏิเสธแบบตรงร่วมกับกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม หรือไม่ก็เป็นการใช้กลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อมร่วมกับกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ เราอาจพิจารณาว่าการปรากฏร่วมกันของกลวิธีในการปฏิเสธทั้งสองประเภทนี้เป็นการปฏิเสธแบบอ้อม

ดังนั้นจึงสามารถสรุปวิธีการปฏิเสธที่มีการใช้จริงได้ว่า วิธีการปฏิเสธสามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ วิธีการปฏิเสธแบบตรง และวิธีการปฏิเสธแบบอ้อม โดยผู้พูดภาษาไทยจะไม่ใช้วิธีการปฏิเสธแบบตรงในการตอบปฏิเสธ แต่จะนิยมใช้วิธีการปฏิเสธแบบอ้อมที่มีโครงสร้าง 2 แบบ คือ

1. กลวิธีในการปฏิเสธแบบตรง + กลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม

โครงสร้างของกลวิธีแบบอ้อมแบบนี้จะมีลักษณะสำคัญคือต้องมีการปรากฏของกลวิธีที่เป็น การปฏิเสธแบบตรง โดยจะปรากฏร่วมกับกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อมอย่างน้อย 1 กลวิธี โครงสร้าง การปฏิเสธนี้จะแสดงให้เห็นการตอบปฏิเสธที่ชัดเจน ไม่ว่าจะประกอบกับกลวิธีอื่นอีกที่กลวิธีก็ตาม เนื่องจากมีการปรากฏของคำบอกปฏิเสธ ดังนั้นถึงแม้ว่าผู้ปฏิเสธต้องการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา แต่ก็จะมีการตกแต่งคำพูดที่จะใช้ปฏิเสธ โดยการใช้ร่วมกับกลวิธีอื่นเสมอ

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการเกิดร่วมกันระหว่างกลวิธีในการปฏิเสธแบบตรงทั้ง 2 กลวิธี ซึ่งได้แก่ การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา และการปฏิเสธโดยบังความไม่สามารถตอบสนอง กับกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อมมักจะปรากฏร่วมกับกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อมคนละกลวิธี โดยกลวิธี การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมามักจะปรากฏร่วมกับกลวิธีที่เป็นการแสดงความต้องการหรือความรู้สึก ส่วนตัวของผู้ปฏิเสธ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเป็นเพราะทั้ง 2 กลวิธีนี้มีความตรงไปตรงมา เหมาะสมที่จะใช้

ร่วมกัน ผู้ปฏิเสธที่ต้องการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา จึงนิยมเลือกที่จะแสดงความรู้สึกหรือความต้องการที่แท้จริงของตนด้วย เช่น

(ครูแนะนำให้ท่านเรียนพิเศษ)

(93) ไม่หละคะคุณครู หนูไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษ

ในขณะที่ การใช้กลวิธีการปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนองมักจะปรากฏร่วมกับการให้เหตุผล และเหตุผลนั้นมักจะเป็นเหตุผลที่อ้างถึงเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันและอยู่เหนือการควบคุมของผู้ปฏิเสธ เช่น

(เจ้านายเชิญท่านไปร่วมงานวันเกิด)

(94) ผมต้องขอโทษจริงๆครับ ผมไปไม่ได้จริงๆ มีธุระสำคัญมาก

การที่มักเกิดกลวิธีการปฏิเสธ 2 กลวิธีนี้ร่วมกัน เนื่องจากการแสดงให้ผู้ถูกปฏิเสธเห็นอย่างชัดเจนว่าการที่ผู้ปฏิเสธไม่สามารถตอบสนองของความปลอดภัยของผู้ถูกปฏิเสธได้ เป็นเพราะมีความจำเป็นบังคับ ไม่ได้เป็นความต้องการของผู้ปฏิเสธเอง อย่างไรก็ตามการใช้กลวิธีการปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนองนี้ก็ไม่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับการให้เหตุผลเสมอไป บางครั้งก็สามารถปรากฏร่วมกับกลวิธีอื่นได้ด้วยเช่น

(ลูกศิษย์เชิญท่านไปร่วมรับประทานอาหารเย็น)

(95) ขอบใจมาก แต่อาจารย์ไปไม่ได้จริงๆ แต่จะฝากผลไม้ไปให้ท่านกันนะ

จากตัวอย่าง (95) อาจารย์ตอบปฏิเสธโดยเริ่มจากการใช้กลวิธีการขอบคุณ ตามด้วยการปฏิเสธโดยบ่งความไม่สามารถตอบสนอง แต่ไม่ได้บอกเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงไม่สามารถทำตามความปลอดภัยของผู้ถูกปฏิเสธได้ แต่ใช้ร่วมกับกลวิธีการบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ คือการฝากผลไม้ไปให้นักเรียนแทนการไปร่วมงาน

2. กลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม + กลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม

วิธีการปฏิเสธแบบอ้อมในโครงสร้างนี้จะเป็นการใช้กลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อมร่วมกัน โดยไม่มีกลวิธีในการปฏิเสธแบบตรงร่วมด้วย เนื่องจากไม่มีคำบอกปฏิเสธปรากฏในข้อใด ๆ ของข้อความ ดังนั้นผู้ถูกปฏิเสธต้องตีความจากกลวิธีต่างๆที่เป็นกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม เพื่อที่จะเข้าใจว่าผู้ปฏิเสธกำลังตอบปฏิเสธ ตัวอย่างของการปฏิเสธโครงสร้างนี้ เช่น

(เพื่อนสนิทเชิญท่านไปร่วมงานแต่งงาน)

(96) ขอโทษมากๆเลย เราติดธุระด่วนมาก แล้วเราจะโทรมาอวยพร อย่าโกรธเลยนะ

ในตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าไม่ปรากฏการใช้คำบอกปฏิเสธในข้อความนี้ ผู้ถูกปฏิเสธต้องตีความจากการใช้กลวิธีการให้เหตุผลที่ว่า “ติดธุระด่วน” ร่วมกับการบอกทางเลือกอื่นของผู้ปฏิเสธ “แล้วเราจะโทรมาอวยพร” แทนการไปร่วมงาน ทั้งสองกลวิธีนี้จัดเป็นกลวิธีในการปฏิเสธแบบอ้อม นอกจากนี้ยังมีการใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมที่สามารถปรากฏเดี่ยวร่วมกับกลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมที่ไม่สามารถปรากฏเดี่ยวได้ ซึ่งได้แก่ กลวิธีการขอโทษ และกลวิธีการแสดงความห่วงใยความรู้สึกของผู้ถูกปฏิเสธ เพื่อแสดงว่าผู้ปฏิเสธให้ความสำคัญกับผู้ถูกปฏิเสธและทำให้การปฏิเสธดูนุ่มนวลมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ในการปรากฏร่วมกันของกลวิธีที่ไม่สามารถปรากฏเดี่ยวได้กับกลวิธีอื่นๆ ที่สามารถเกิดตามลำพังได้ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น มีลักษณะที่น่าสนใจคือ ถ้ามีการเริ่มต้นการปฏิเสธด้วยกลวิธีการขอบคุณ การแสดงความยินดีและความปรารถนาดี การแสดงความปรารถนาที่จะทำตาม การตอบกึ่งตอบรับ และการชมเชย ตามด้วยการใช้กลวิธีการปฏิเสธอื่นๆ มักจะมีการแสดงความขัดแย้งของกลวิธีโดยการใช้คำเชื่อม “แต่” เสมอ เช่น

(ครูแนะนำให้ท่านเรียนพิเศษ)

(97) หนูก็อยากเรียนค่ะ แต่ตอนนี้หนูไม่มีเงินค่ะ

(98) หนูขอบพระคุณอาจารย์มากเลยนะค่ะที่แนะนำ แต่หนูคิดว่าถึงหนูจะเรียนพิเศษเพิ่มเติม หนูก็คงจะเหมือนเดิมเพราะหนูเรียนวิชานี้ไม่เก่ง และหนูรู้สึกไม่ชอบวิชานี้แหละค่ะ

การที่มีการใช้คำเชื่อม “แต่” ในการเชื่อมข้อความที่ขึ้นต้นด้วยกลวิธีเหล่านี้ เนื่องจากกลวิธีเหล่านี้ถ้าปรากฏตามลำพังโดยไม่มีกลวิธีอื่นมาประกอบ จะทำให้ผู้ปฏิเสธเข้าใจว่าผู้ปฏิเสธกำลังตอบรับ ดังนั้นผู้ปฏิเสธจึงมักจะเริ่มการปฏิเสธด้วยการใช้กลวิธีเหล่านี้ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกทางบวกให้กับผู้ถูกปฏิเสธ แล้วจึงตามด้วยการบอกเจตนาจริงๆ ของผู้ปฏิเสธก็คือการตอบปฏิเสธ ดังนั้นจึงมีใช้คำเชื่อม “แต่” เพื่อแสดงว่าจริงๆ แล้ว ผู้ปฏิเสธจะตอบปฏิเสธในที่สุด

จากที่ผู้วิจัยกล่าวมาทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาไทยจะนิยมใช้วิธีการปฏิเสธแบบอ้อมในการปฏิเสธเสมอ โดยใช้กลวิธีต่างๆ ร่วมกัน และมักมีปรากฏร่วมกับกลวิธีในการปฏิเสธที่สร้างความรู้สึกทางบวกให้กับผู้ถูกปฏิเสธเพื่อแสดงว่าผู้ปฏิเสธให้ความสำคัญกับความปรารถนาของผู้ถูกปฏิเสธ ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นลักษณะของการเป็นสังคมแบบพึ่งพาของคนไทยได้ประการหนึ่ง